

418423

III 1907.

24-85

alg 24

19/1/1907
1100-8

7479
1116

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowych niższych szkołach rolniczych w Bereźnicy, Horodence, Jagielnicy, Kobiernicach, Suchodole i Miłocinie.

Wysoki Sejmie!

Załatwiając poprzednie sprawozdanie Wydziału krajowego o niższych szkołach rolniczych, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu w dniu 17. listopada 1905 następujące uchwały:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowych niższych szkołach rolniczych.

2. Sejm upoważnia Wydział krajowy do zawarcia z Kuratorem fundacyi stypendyjnej ś. p. Jana Towarnickiego umowy kupna — sprzedaży i nabycia folwarku Miłocina pod Rzeszowem na własność funduszu krajowego z całym obszarem gruntów i z wszystkimi budynkami, które dla celów szkoły rolniczej w Miłocinie Kurator fundacyi własnym kosztem zbuduje, za spłatą ceny kupna w pięćdziesięciu ratach annuitetowych po 4.000 K rocznie od roku 1907 począwszy.

3. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 28.700 K na koszt urządzania szkoły w Miłocinie, z której to sumy 19.000 K wstawia się do budżetu na rok 1906 — dalej kredyt w kwocie 10.438 K na koszt utrzymania tej szkoły w roku 1906.

4. Sejm ustanawia następujący etat nauczycieli krajowej niższej szkoły rolniczej w Miłocinie. Grono nauczycielskie składać się ma:

a) z kierownika zarazem nauczyciela fachowego, drugiego nauczyciela fachowego i nauczyciela do nauk ogólnie kształcących; b) z nauczycieli pomocniczych t. j. katechetę i instruktora do robót praktycznych.

5. Sejm wzywa c. k. Rząd, by do kosztów założenia szkoły rolniczej w Miłocinie przyczynił się zasilkiem z funduszy państwowych w wysokości połowy kosztów.

6. Sejm wzywa Wydział krajowy, aby sprawę ustanowienia posady inspektora krajowych szkół rolniczych wziął pod rozważę i na najbliższej sesji sejmowej przedłożył odpowiednie wnioski.

7. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby sprawę opłaty szkolnej w szkołach niższych rolniczych rozważył i ewentualnie z początkiem roku szkolnego 1906/7 stopniowo wprowadził.

2

W niniejszym sprawozdaniu o niższych szkołach rolniczych za rok szkolny 1905/6 zdaje Wydział krajowy zarazem sprawę z wykonania przytoczonych powyżej uchwał Wysokiego Sejmu.

Główne prace około założenia niższej szkoły rolniczej w Miłocinie zostały ukończone. Majętność Miłocin objął Wydział krajowy w posiadanie w lipcu 1906, porucząc zorganizowanie i urządzenie gospodarstwa i szkoły p. Henrykowi Rozwadowskiemu, dotychczasowemu kierownikowi szkoły rolniczej w Bereźnicy.

Uzupełniające budowy t. j. główny budynek szkolny wraz z internatem obliczonym na 60 uczniów, budynek mieszkalny dla nauczycieli, tudzież ważniejsze adaptacje w zabudowaniach gospodarskich wykonała Kuratoria fundacyi Dra Jana Towarnickiego w myśl przyjętych zobowiązań, poczem Wydział krajowy zawarł kontrakt kupna Miłocina na własność kraju, na warunkach sformułowanych w przytoczonej powyżej uchwale Wysokiego Sejmu.

Otwarcie I. roku nauki w szkole rolniczej w Miłocinie, nastąpiło w dniu 15. października 1906. Do wpisu zgłosiło się 36 kandydatów, z nich 22 przyjęto do zakładu.

Grono nauczycielskie składa się na razie z kierownika Rozwadowskiego, nauczyciela do nauk ogólnie kształcących i ks. katechety; drugiego nauczyciela fachowego zamiauuje Wydział krajowy z początkiem roku szkolnego 1907/8.

Gospodarstwo objęte w zarząd szkoły bez obsiewów i inwentarzy zostało już w części urządzone. Dyrekcyja nabyła całą krescencję od ustępującego dzierżawcy, zakupiła potrzebne narzędzia, statki gospodarskie i część żywych inwentarzy. Uprawę zimową wykonano posilkując się donajętym robotnikiem i sprzężajem. Do obory szkolnej, złożonej na razie z 6 krów zakupionych na targu, przybędzie wkrótce 6 krów fryzjskich i 6 krów rasy czerwonej polskiej, zakupionych po połowie z funduszków szkoły i funduszków subwencyjnych krakowskiego Towarzystwa rolniczego, względnie Towarzystwa hodowców czerwonego bydła polskiego.

Zupełne uporządkowanie gospodarstwa i całego zakładu w ogólności wymagać będzie, rzecz naturalna, dalszych jeszcze starań i wkładów (ogrodzenie, drenowanie, drogi), dziś już jednak szkoła rolnicza w Miłocinie staje w rzędzie krajowych niższych szkół rolniczych jako zakład najlepiej uposażony i posiadający wszelkie warunki rozwoju. Podnosi to Wydział krajowy z wyrazem uznania dla Kuratoryi fundacyi ś. p. Jana Towarnickiego, której inicjatywie i ofiarności zakład w Miłocinie zawdzięcza swe powstanie.

Oprócz kredytu na utrzymanie szkoły w Miłocinie w r. 1907 i drugiej raty nadzwyczajnego kredytu przyznanego na wewnętrzne urządzenie szkoły preliminarzuje Wydział krajowy w rubryce X. pozycyi 18 wydatków funduszu krajowego na r. 1907 nadzwyczajny kredyt w kwocie 8.000 K tytułem należitości skarbowej od kontraktu kupna — sprzedaży Miłocina (4% od 200.000 K), nadto zaś nadzwyczajny kredyt w kwocie 5.000 K na częściowe pokrycie kosztów budowy drogi dojazdowej od gościńca powiatowego Głogów-Rzeszów do szkoły w Miłocinie. Drogi tę, długości 1939 m. b., zobowiązała się Rada powiatowa w Rzeszowie utrzymywać z funduszków powiatu jako drogę gminną I. klasy, lecz kosztą budowy obliczone w projekcie technicznym na 28.000 K (a w tańszej alternatywie na 26.107 K) pokryć mają do wysokości 50% krajowy fundusz drogowy, resztę zaś fundusze szkoły i fundacyi Jana Towarnickiego. W tym celu preliminarzujemy wyszczególniony powyżej kredyt 5.000 K, co razem z kwotą 2.500 K uchwaloną w budżecie 1905 r. czyni 30% sumy kosztorysowej, tak że kuratoria fundacyi Towarnickiego miałaby ponieść jeszcze 20% kosztów budowy drogi dojazdowej.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 17. listopada 1906. wzywającej c. k. Rząd do udziału w kosztach założenia szkoły w Miłocinie, przedstawiliśmy c. k. Ministerstwu rolnictwa plan erekcyjny i statut nowego zakładu z umotywowaną prośbą 1) o udzielenie z funduszków państwowych zasiłku w kwocie 100.000 K na częściowe pokrycie kosztów założenia i wewnętrznego urządzenia szkoły w Miłocinie, tudzież 2) o przyznanie stałej subwencyi w kwocie 6.000 K rocznie, na utrzymanie szkoły. C. k. Ministerstwo reskryptem z dnia 30. stycznia 1906 l. 35052, 1905 oświadczyło gotowość udzielenia subwencyj, o ostatecznej swej decyzji dotychczas jednak jeszcze nas nie uwiadomiło.

Przebieg nauki w krajowych niższych szkołach rolniczych w r. 1905/6 był prawniowy. Opieka Wydziału krajowego wykonywana nad temi szkołami polegała jak w latach przeszłych na staraniach o zapewnienie im sił nauczycielskich i odpowiednich środków naukowych, o doskonalenie nauki praktycznej i w klasie udzielanej, wreszcie na usiłowaniu rozszerzenia i podniesienia działalności szkół na zewnątrz. Zabiegi o przysposobienie sił nauczycielskich znajdują swój wyraz w szeregu udzielonych stypendyów, poszczególnionych w sprawozdaniu z czynności III. departamentu Wydziału krajowego. Rozdawnictwo stypendyów kandydatom do zawodu nauczycielskiego nazwać można za ostatnie lata skutecznym, stypendyści wytrwali bowiem z małymi wyjątkami w obranym zawodzie i pracy dla szkoły.

Uposażenie szkół w środki naukowe wymaga jeszcze uzupełnień, szczególnie w starszych szkołach w Horodence, Kobiernicach i Jagielnicy, gdzie systematyczne uporządkowanie zbiorów napotyka na trudności z braku odpowiedniego pomieszczenia muzeum szkolnego. Najdotkliwiej zaznacza się jednak brak podręczników zarówno dla nauk przyrodniczych jak fachowych. Nauczyciele posilkują się pracami autorów niemieckich, dla uczniów niedostępnymi, albo też używają podręczników zaleconych dla niższych klas szkół średnich, które znów nie są dostosowane do potrzeb szkół rolniczych. Dopiero w b. r. sprawa podręczników wzięła obrót pomyślniejszy, otrzymaliśmy już bowiem manuskrypt „nauki rolnictwa dla niższych szkół rolniczych“, opracowany ze znajomością rzeczy przez Dr K. Miczyńskiego, profesora rolnictwa w Dublanach i autora z uznaniem przyjętej, obecnie w drugim wydaniu wychodzącej, popularnej książki „Rolnik wzorowy“. Wydział krajowy nie zaniecha dalszych starań o pozyskanie autorów także dla innych działów nauki.

Nad należytem funkcjonowaniem szkół rolniczych czuwa Wydział krajowy za pomocą wykonywania inspekcji. Na podstawie dat, które przytoczyliśmy w poprzednim sprawozdaniu o lustracjach przeprowadzonych w roku 1904/5, uznała Komisya gospodarstwa krajowego potrzebę częstszych lustracji, a Wysoki Sejm wezwał Wydział krajowy w przytoczonej powyżej uchwale, by sprawę ustanowienia inspektora szkół rolniczych wziął pod rozwagę. O wykonaniu tej uchwały zdaje Wydział krajowy sprawę w swem przedłożeniu o zakładach dublańskich i stacyi doświadczalnej botaniczno rolniczej i przedstawia tam zarazem wniosek Wysokiemu Sejmowi o utworzenie w etacie stacyi posady kierownika, by móc w ten sposób przeprowadzić rozdział obowiązków kierownika stacyi i inspektora szkół rolniczych, funkcyj różnorodnych powierzonych dotychczas jednemu urzędnikowi.

Celem ulepszenia i ujednolinitości rachunkowości w gospodarstwach niższych szkół rolniczych, przygotował Wydział krajowy wzory rejestrów i ksiąg rachunkowych, które będą zaprowadzone we wszystkich szkołach i ułatwią w konsekwencji sporządzanie przejrzystych i jednolitych we wszystkich zakładach bilansów gospodarskich.

Osiągane w niższych szkołach rolniczych rezultaty nauki są na ogół zadawalniające. Stwierdzą to wyniki egzaminów, opinie zarządów dóbr, gdzie abiturycenci niższych szkół rolniczych znajdują w przeważnej liczbie zatrudnienie, dobre wreszcie aplikowanie się uczniów także w innych zawodach praktycznych, jak w mleczarstwie, w służbie kontroli mleczności obór, dozorców uprawy tytoniu i innych. Zapewne, że z niższych szkół rolniczych wychodzą także jednostki mniej zdolne i zaradne, że uczniom opuszczającym szkołę zbywa często na zupełnem wyrobieniu i samodzielności, że również w samej metodzie nauczania niejedno da się sprostować i ulepszyć. Te wszystkie niedostatki nie uchodzą uwagi Wydziału krajowego, który dąży świadomie i wytrwale do podniesienia niższych szkół rolniczych, sądzi jednak, że postęp w tym względzie jest do osiągnięcia w ramach obecnego ustroju tych szkół, głównie przez jak najlepszy wybór uczniów z pośród coraz liczniej zgłaszających się kandydatów i przez pozyskanie i wyrobenie jak najlepszych sił nauczycielskich. W tem przeświadczeniu, podzielanem również przez sekcję stałą krajowej Komisji dla spraw rolniczych, Wydział krajowy nie przychylił się do wniosku kilku Oddziałów Towarzystwa gospodarskiego o zainicjowanie osobnej ankiety dla zbadania potrzeby reorganizacji niższych szkół rolniczych. Wydział krajowy oświadczył jednak gotowość wysłania delegata, jeżeliby Komitet Towarzystwa gospodarskiego zdecydował się zwołać ankietę we własnym zakresie działania.

Nieuzasadnionemi są niemniej żądania przekształcenia niższych szkół rolniczych na wzór szkół zimowych, jako typu nadającego się najlepiej do krzewienia wiedzy wśród szerokich mas ludności włościańskiej. Potrzeba szkół zimowych jest niezaprzeczoną i Wydział krajowy nie szczędzi zachęty czynnikom miejscowym do tworzenia szkół tego typu, byłoby jednak niezrozumieniem rzeczy chcieć powoływać do życia szkoły zimowe kosztem istniejących niższych szkół rolniczych. Pomijając już bowiem założenie teoretyczne, że w dużym kraju rolniczym pożądane są różne typy szkół fachowych, to sama frekwencya niższych szkół rolniczych i użyteczność ich wychowanków dowodzą, że te szkoły zawodowe, z trzyletnim kursem nauki, mają zupełną racyę bytu i warunki rozwoju.

Nieliczne niższe szkoły rolnicze nie są oczywiście wystarczającym środkiem do krzewienia postępu rolniczego wśród włościan; współdziałać tu musi cały szereg urządzeń, w pierwszym zaś rzędzie zimowe szkoły rolnicze. Właśnie jednak przy zakładaniu szkół zimowych stanowić będą niższe szkoły rolnicze konieczny punkt oparcia, są bowiem najwłaściwszym terenem do praktycznego przygotowania sił nauczycielskich, czynnika najważniejszego, decydującego o dobrem funkcjonowaniu szkoły zimowej.

Nie należy dalej zapoznawać, że niższa szkoła rolnicza, uposażona dostatecznie w siły nauczycielskie, środki naukowe i gospodarstwo, zdoła w wyższym stopniu niż skromniej urządzonego szkoła zimowa oddziaływać na okoliczne gospodarstwa przez pouczanie w sąsiednich gminach i demonstracyę we własnem gospodarstwie. Zadanie to spełniają niższe szkoły rolnicze w pewnym zakresie już obecnie przez udział nauczycieli w kursach dla włościan, udział w wystawach okręgowych i wogóle w pracach lokalnych towarzystw rolniczych, wreszcie przez słuzenie fachową pomocą zgłaszającym się rolnikom. Gospodarstwa szkolne nie są również bez wpływu na okoliczne gospodarstwa włościańskie; rozpowszechnienie siewu rządowego, staranniejszy dobór nasienia, dobre obchodzenie się z obornikiem, racjonalny chów trzody chlewniej w sąsiedztwie szkół w Jagielnicy, Bereźnicy i Kobiernicach służą za dowód, że niższe szkoły rolnicze nie zachowują się biernie na zewnątrz. Wydział krajowy nie tai zresztą, że ta strona działalności szkół rolniczych była dotychczas podporządkowaną własnym sprawom zakładów, rozwój ich bowiem wymagał przede wszystkim uporządkowania wewnętrznej administracyi, uzupełnienia urządzeń i doboru sił nauczycielskich. Okres organizacyjny jest już w przeważnej liczbie szkół ukończony, oczekiwać więc można, że one rozszerzą swą styczność z ludnością rolniczą i wpływ na okoliczne gospodarstwa. Praca w tym kierunku wpłynie ożywczo na szkołę samą i podniesie jej użyteczność.

Wskutek uchwały Wysokiego Sejmu w przedmiocie zaprowadzenia opłat w niższych szkołach rolniczych zażądał Wydział krajowy opinii kierowników szkół, czy według zdobytego doświadczenia większa część uczniów byłaby w stanie uiszczać umiarkowane opłaty za utrzymanie w internacie. Odpowiedzi wypadły negatywnie. Kierownicy stwierdzili zgodnie, że bardzo przeważa liczba młodzieży pochodzi z rodzin zupełnie ubogich, niektórzy tylko uczniowie mogliby mimo przedstawionego świadectwa ubóstwa uiszczać małe opłaty za utrzymanie, z drugiej zaś strony nie brak uczniów notorycznie nbogich, którzy nie są w stanie uzyskać od rodziny małego nawet zasiłku na uzupełnienie bielizny i obuwia. Kierownicy oświadczyli się jednak za wprowadzeniem obowiązującej opłaty wpisowego. Na tej podstawie postanowił Wydział krajowy zaprowadzić we wszystkich niższych szkołach rolniczych takse wpisową, obowiązującą wszystkich uczniów, w wysokości 5 K za jedno półrocze, począwszy od r. 1907/8. W niższej szkole rolniczej w Dublanach, gdzie koszt utrzymania ucznia są wyższe z powodu podmiejskich cen artykułów żywności, wpisowe wynosić będzie 10 K za półrocze. Jeżeli opłaty wpływać będą regularnie, rozpatrzy Wydział krajowy ewentualność podwyższenia ich w latach przyszłych. Spodziewany dochód z opłat uwidocznił się w preliminarzach szkół na r. 1907.

Szczegółowe dane o frekwencyi i przebiegu nauki w szkołach niniejszem przedłożeniem objętych, zawarte są w dołączonych tu sprawozdaniach kierowników (al. 1, 2, 3, 4, 5). **Al. 1, 2, 3, 4 i 5.** Powołując się na te sprawozdania, Wydział krajowy dodaje następujące jeszcze uwagi o stanie i potrzebach każdego zakładu z osobna.

1. Szkoła w Bereźnicy.

W miejsce kierownika p. Henryka Rozwadowskiego, przeniesionego do Miłocina, mianował Wydział krajowy kierownikiem szkoły w Bereźnicy p. St. Dzierżbickiego, który od kilku lat pozostaje w tejże szkole jako nauczyciel fachowy.

Szkoła i gospodarstwo szkolne są uporządkowane. Gruntownego odrestaurowania a raczej zupełnej przebudowy wymaga tylko obora szkolna, budynek lepiony z gliny i za ciasny na pomieszczenie obory, złożonej obecnie z 16 krów. Gotowy projekt przebudowy stajni przedstawimy w najbliższym sprawozdaniu.

2. Szkoła w Horodence.

Żywotna sprawa dodania szkole w Horodence własnego gospodarstwa nie została jeszcze rozstrzygnięta. Ponieważ kilkuletnim zabiegom Dyrekcyi szkoły nie udało się wynaleźć odpowiedniego gruntu w pobliżu zakładu, Wydział krajowy zwrócił się w piśmie z d. 9. czerwca 1906 l. 74926 do Wydziału powiatowego w Horodence z przedstawieniem stanu rzeczy i wezwaniem o czynną pomoc w wyszukaniu dla szkoły realności przynajmniej 20 morgowej, w drodze kupna lub długoletniej dzierżawy. Wydział powiatowy podjął się z gotowością pośrednictwa i pismami z dnia 31. lipca i 26. października zdał sprawę o poczynionych krokach, które dały jednak wynik negatywny. Mianowicie względem propozycyi wydzierżawienia dla szkoły realności probostwa ormiańskiego zajął konsystorz arcybiskupi ob. orm.-kat. we Lwowie stanowisko odmowne, nie chcąc krępować przyszłych proboszczów w swobodnem dysponowaniu realnością. Także gmina Horodenki nie skłania się do wydzierżawienia obszernej tłoki gminnej, a właściciele prywatni, z którymi Wydział powiatowy nawiązywał rokowania, żądają za swe grunta cen wygórowanych. Mimo to Wydział powiatowy ma jeszcze nadzieję doprowadzenia sprawy do pomyślnego rozwiązania. Jeżeli jednak mimo wszystkich zabiegów dodanie szkole małego przynajmniej gospodarstwa okaże się niemożliwem, stanie Wydział krajowy wobec ewentualności przeniesienia szkoły do innej miejscowości.

Szkoła w Horodence może wprawdzie powołać się na dodatnie wyniki swej 20-letniej działalności, jednakowoż dotychczasowa organizacya zacieśnia jej zakres działania, komplikuje i utrudnia zadania nauczycielskie, a zawisłość od obcego gospodarstwa utrzymuje zakład jakby w ciągłym prowizoryum. Zależność swą i niepewność położenia odczuwa szkoła tem silniej, im szczerzej i sumienniej zmierza do wypełnienia programu nauki. W tych warunkach szkoła nie może iść z postępem, a z tego przeświadczenia wynika kwestya, czy szkoła w razie bezskutecznych zabiegów o nabycie własnego gospodarstwa, może wogóle pozostać nadal w Horodence. Wydział krajowy spodziewa się, że sprawa ta wyjaśni się wkrótce i że już w najbliższym sprawozdaniu będzie mógł przedstawić Wysokiemu Sejmowi konkretne wnioski.

3. Szkoła w Jagielnicy.

Szkoła wzięła udział w wystawie rolniczej w Buczaczu w jesieni 1905 r., a kierownik, p. Antoni Świeżawski, odznaczony został złotym medalem wystawy za działalność na polu szkolnictwa rolniczego i za fachowe piśmiennictwo.

Szkoła w Jagielnicy funkcjonuje dobrze. W r. 1905/6 nie było wydarzeń zasługujących na osobną wzmiankę.

4. Szkoła w Kobiernicach.

O przesiedleniu szkoły do innej miejscowości Wydział krajowy nie powziął jeszcze ostatecznej decyzji. Ofiarowane na cele szkoły realności oglądał na miejscu szef III. departamentu, dokonanie wyboru jest jednak utrudnione z powodu wysokich cen i niekorzystnych wogóle warunków topograficznych powiatu Bialskiego.

5. Szkoła w Suchodole.

W czasie od 1. listopada 1905 do października 1906 odbył się w szkole po raz trzeci jednoroczny kurs rolniczy dla 12 nauczycieli szkół ludowych, jako przyszłych

kierowników dopełniających kursów rolniczych. W czerwcu 1906 r. urządzono w zakładzie, na życzenie Tow. roln. okręgowego w Jaśle, trzydniowe prelekcje gospodarskie dla włościan pow. jasielskiego i krośnieńskiego.

Instruktorowi Wojciechowi Chłopińskiemu udzielił Wydział krajowy dwukrotnie dwumiesięcznego urlopu na praktyczną naukę uprawy i wyprawy lnu w Czechach, przy pomocy zasiłku otrzymanego z funduszu Tow. gospodarskiego we Lwowie.

Oddział Towarzystwa gospodarskiego w Tłumaczu zwrócił się do Wydziału krajowego w piśmie z dnia 31. maja 1906 z prośbą o założenie w Tłumaczu niższej szkoły rolniczej, jako instytucji, zdaniem Oddziału, najdzielniejszej do podniesienia gospodarstwa w powiecie tłumackim, posiadającym wszelkie przyrodzone warunki dla rozwoju rolnictwa i chowu bydła. Projekt Oddziału Towarzystwa gospodarskiego opiera się na realnych podstawach, gdyż okolica Tłumacza, jak wykazało zbadanie na miejscu, nadaje się pod każdym względem na założenie szkoły rolniczej, a czynniki miejscowe gotowe są do możliwych ułatwień i pewnych nawet ofiar na rzecz projektowanej szkoły. Mimo jednak sprzyjających okoliczności Wydział krajowy nie mógłby na razie bezpośrednio po otwarciu nowej szkoły w Miłocinie oświadczyć się za szkołą w Tłumaczu, przedewszystkiem z powodu znacznych kosztów z tem połączonych, a także z uwagi na to, że w tej części kraju są już trzy zakłady rolnicze krajowe, w Horodence, Jagielnicy i Zaleszczykach. Projekt Oddziału, poparty usilnie ze strony Komitetu Towarzystwa gospodarskiego, wzięłby Wydział krajowy wówczas dopiero pod bliższą rozagę, gdyby przesiedlenie szkoły z Horodenki stało się aktualnem.

O zajętem przez Wydział krajowy stanowisku zawiadomiliśmy Oddział Towarzystwa gospodarskiego w Tłumaczu, podnosząc zarazem, że zamierzony cel krzewienia wiedzy rolniczej w okręgu Towarzystwa może być rychlej i mniejszym nakładem kosztów osiągnięty przez założenie zimowej szkoły rolniczej jako zakładu powiatowego i że usiłowania w tym kierunku mogą liczyć na jak najszerwsze poparcie Wydziału krajowego.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o niższych szkołach rolniczych za rok 1905/6.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

St. Badeni, w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat, w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Bereźnicy

za rok szkolny 1904/5.

Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Bereźnicy zamyka z tym rokiem 9. rok swego istnienia, pracując nad przygotowaniem swych wychowanków do przyszłej pracy zawodowej na roli.

Skład grona nauczycieli.

Henryk Rozwadowski, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczył botaniki, rolnictwa, zarządu gospodarskiego, ogrodnictwa i sadownictwa, prowadził internat i gospodarstwo szkolne, kierował praktycznymi robotami uczniów i prowadził kancelaryę szkolną.

Stanisław Dzierżbicki, nauczyciel fachowy, udzielał nauk przyrodniczych, hodowli, mleczarstwa, weterynaryi, pszczelnictwa, rachunkowości gospodarczej, historyi i rysunków, współdziałał przy prowadzeniu obory i mleczarni szkolnej.

Józef Zagęczek, nauczyciel do nauk elementarnych, udzielał nauki obu języków krajowych, rachunków, geografii, kaligrafii i śpiewu.

Nauki religii rzymsko-katol. udzielał proboszcz parafii w Stryju ks. Józef Machowski, który także spełniał obowiązki kapelana szkolnego. Religii obrz. grecko-katol. udzielał proboszcz miejscowy ks. Jan Bordon.

Dozorcami praktycznych robót byli: Bolesław Bereźnicki, a od 1. kwietnia roku 1905 Władysław Siegel w mleczarni szkolnej, a na folwarku Stanisław Wójcik.

Nauki udzielane w szkole i środki naukowe.

W programie nauk nie zaszła w ubiegłym roku żadna zmiana. Główną stroną nauki stanowią praktyczne zajęcia w gospodarstwie szkolnem, umożliwiające obeznanie się i wyćwiczenie uczniów we wszystkich robotach gospodarczych, rozwinięcie ich sił fizycznych i osiągnięcie wytrwałości w wykonywaniu prac przyszłego zawodu.

Dla ułatwienia nauki służy zbiór modeli maszyn, rozliczne w większej części przez uczniów w dużym formacie robione rysunki, przedstawiające najważniejsze maszyny gospodarcze, zbiór przyrządów ułatwiających naukę chemii i fizyki. Zbiór najważniejszych minerałów, zbiór szkieletów ważniejszych zwierząt gospodarskich, modeli, tablic i preparatów do nauki zoologii, botaniki i hodowli zwierząt.

Bardzo ważnym środkiem naukowym jest mleczarnia szkolna, która, jak poniżej podane zestawienie wykazuje, przerobiła w z. r. 43.090 kg. mleka i sprzedała masła, sera, mleka, serwatki i maślanki za 5.489 koron. Uczniowie przerabiający ten nabiał pod kierunkiem nauczycieli fachowych, mają sposobność dokładnego obeznania się z tą tak dzisiaj ważną gałęzią gospodarstwa wiejskiego, a korzystne rezultaty z tej przeróbki świadczą o jej dokładności.

Dalszym środkiem naukowym jest pole okazowe i ogród szkolny z szkółką owocową, chmielarnią, gdzie mają uczniowie znowu sposobność obeznania się z wszystkimi czynnościami w obróbce warzyw, szkółek owocowych, z prowadzeniem drzewek, z obróbką chmielu, a także przekonać się, że staranna robota dobrze się opłaca, bo gdy się uwzględni, że cała przestrzeń przez to pole zajęta zajmuje jeden morg, z czego $\frac{1}{4}$ odpada na szkółkę owocową i półka dla produkcji roślin okazowych i zbóż, a więc nic nie przynoszących, to gdy z reszty osiągnięto za sprzedane produkty w ciągu roku 622 koron dochodu brutto, to ta produkcja opłaca się i do naśladownictwa zachęcać może.

Najobszerniejszym i najważniejszym środkiem naukowym jest gospodarstwo szkolne, prowadzone na przestrzeni 83 morgów gruntów własnych szkolnych i dzierżawionych, obora i chlewnia szkolna, gdzie uczniowie przez trzy lata nieustannie pracując pod kierunkiem nauczycieli, mają dostateczną sposobność nabywania nie tylko znajomości, ale i wprawy w wykonywaniu tych zajęć przyszłego swego zawodu.

Warsztat kołodziejski szkoły pozwala na zatrudnienie uczniów w zimie i na nauczanie ich naprawy statków gospodarczych, przygotowanie sobie pomniejszych drewnianych narzędzi, a przeróbka produkowanej na polu okazowym łązy ćwiczy ich w wyrobie koszyków zwykłych, dla gospodarstwa koniecznie potrzebnych.

Niemniej obficie wyposażona biblioteka dla uczniów w podręczniki i książki do czytania dla nauczycieli zaś w najpotrzebniejsze dzieła naukowe, dochodzące ilością do 350 dzieł, dalej pisma naukowe i ludowe, sprowadzane przez szkołę, umożliwiają i w tym kierunku nabywanie pożytecznych, a w naszym zawodzie tak niezbędnych wielostronnych wiadomości.

Frekwencja uczniów.

Z upływem roku szkolnego 1904/5 było w szkole 43 uczniów; z tego na pierwszym roku 18, na drugim 12, na trzecim 12 uczniów.

Uczniowie ci byli w wieku od 15 — 21 lat. Przygotowanie przy wstąpieniu ich do szkoły było przeważnie słabe, bo 32 uczniów miało szkołę ludową, 8 szkołę wydziałową, a trzech rozpoczęło naukę gimnazjalną.

Ze względu na zatrudnienie rodziców było synów włościan 20, zarobników 11, służby dworskiej 3, oficjalistów 3, nauczycieli ludowych 1, innych zawodów 5.

Co do powiatów było: z powiatu Stryj 7, Kamionka Strumiłowa 6, Złoczów 4, Jaworów 3, Bóbrka 3, Rohatyn 2, Jarosław 2, Przemyśl 2, Lwów 2, a dalej po jednym z powiatów: Kałusz, Zbaraż, Jasło, Lisko, Drohobycz, Rudki, Dolina, Sokal, Śniatyn, Mościska, Dąbrowa.

Cały 3 letni kurs ukończyło 12 uczniów, a mianowicie:

Z postępem bardzo dobrym: Wojciech Wilk, Michał Cichocki, Bazyli Ferens

Z postępem dobrym: Hipolit Demczuk, Jan Laba, Andrzej Nowakowski.

Z postępem dostatecznym: Alfred Mierzwiński, Grzegorz Kowalczyk, Mikołaj Foca, Ignacy Farynyk, Józef Bednarski, Antoni Bassarab.

Wszyscy ukończeni uczniowie otrzymali po wyjściu z szkoły posady jako pisarze folwarczni w większych skarbach.

Sprawy internatu.

Jak z poprzednich sprawozdań wiadomo, uczniowie pomieszczeni są w internacie szkolnym i mają prócz całego utrzymania także ubranie wyjąwszy buty i bieliznę. Uczniów żywi Dyrekcya we własnym zarządzie, dostarczając im nie wymyślnego, ale zdrowego i dostatecznego wikt, tego rodzaju, z jakim później chłopiec w większości gospodarstw spotkać się może, a więc rano zupa mleczna z chlebem domowym, na obiad 3 razy na tydzień rosół i mięso z odpowiednimi dodatkami, na resztę dni zupełne i mączne potrawy, na podwieczorek chleb domowy z serem, powidłem lub inną omastą; na kolację mleko z różnemi kaszami, odpowiednio okraszonemi omastą.

O ile uczniowie nie są zajęci w praktyce, przepędzają czas na nauce w salach naukowych (których jest trzy, zaopatrzonych w stoły z szufladami i krzesła) lub w przerwach w ogrodzie szkolnym, ćwicząc się także na przyrządach gimnastycznych ustawionych w ogrodzie. Na nocleg przeznaczonych jest 5 sypialni, jasnych, wysokich i codziennie przewietrzanych, gdzie każdy uczeń ma swoje łóżko z siennikiem i poduszką, 2 kocami, 4 prześcieradłami, 2 poszewkami i 2 ręcznikami tudzież własną szafkę na suknie i bieliznę.

Zdro wywikt, dobre pomieszczenie, odpowiedni rozdział zajęć praktycznych w stosunku do czasu przeznaczonego na naukę teoretyczną, przyczyniają się do podtrzymania zdrowia u uczniów w stanie bardzo dobrym, do silnego ich wzrostu i silnego fizycznego rozwoju.

Budynki szkolne.

W tym roku ograniczono się do wybetonowania kurytarza w krowiarni szkolnej, wybrukowania części podwórza między stajnią końską a żłobem do pojenia. Postawiono 3 piece kaflowe w sypialniach uczniów, wreszcie wybielono cały gmach i uskutecznilo potrzebne drobne naprawy.

Większość budynków jest w zupełnie dobrym stanie i na razie w zupełności odpowiada swemu zadaniu, potrzeba będzie tylko w latach następnych przerobić ściany w stajni szkolnej przez grzyb zniszczone.

Kopaną studnię szkolną głębokości 24 metrów pogłębiono jeszcze o 5 metrów, zyskując słup wody w studni 5-metrowy, skutkiem czego pompa nie sięga aż do samego dna studni, nie zabiera z dna piasku i nie tak prędko, jak poprzednio, się wyciera, a powtórne wody w studni obecnie nie brak, jak to było poprzednio.

Jest to przy tak znacznej liczbie ludzi i inwentarza skazanego na wodę z tej studni rzeczą niezwykle ważną, a zaliczam to do szczęśliwego zdarzenia, gdyż pogłębienie studni tej głębokości wcale łatwym nie było.

Gospodarstwo szkolne.

Już poprzednio podałem, że gospodarstwo prowadzone jest na 20 morgach pól szkolnych, 53 morgach pól dzierżawionych, a więc razem na 83 morgach ziemi. Pola szkolne t. j. 30 morgów obsiewane są ściśle wedle poprzednio podanego płodozmianu, jako 9 polówka, a mianowicie:

- 1) ugor obsiany mieszankami,
- 2) pszenica,

- 3) kartofle na zielonym nawozie,
- 4) owies z koniczem i trawami,
5. konicz i trawy,
- 6) konicz i trawy,
- 7) żyto na nawozach sztucznych,
- 8) okopowe,
- 9) owies.

Inne pola obsiewa się głównie zbożami lub koniczem z trawami, zasilając je głównie nawozami sztucznymi i nawozem zielonym. Chodzi tu o produkcję jak największej ilości paszy i słomy dla umożliwienia sobie wyżywienia zbyt moż. licznego jak na tę jakość ziemi inwentarza żywego. Przy pomocy tych dzierzawionych pól i licznego inwentarza udaje się Dyrekcyi stale podnosić urodzajność pól szkolnych. Prócz tego szkoła zajmuje się prowadzeniem fermy doświadczalnej 10 morgowej, leżącej wśród pastwisk (względnie nieużytków) gminnych, a sprawozdanie z tej pracy składa rok rocznie prowadzący fermę nauczyciel fachowy, p. Dzierżbicki, w sprawozdaniach stryjskiego Oddziału c. k. Towarzystwa gospodarczego.

Dochód w tym roku z gospodarstwa szkolnego wynosi 40 koron z morga, a przeliczając tylko na własne pola szkolne, jest znaczny, bo 95 koron z morga wynoszący. Dochód ten wyrównuje cokolwiek niższy dochód roku poprzedniego, który, jak już w poprzednim sprawozdaniu wyjaśniono, był niższy, gdyż trzeba było zapłacić czynsz dzierżawny za świeżo dzierżawą objętego pola, a do 1. lipca 1904 z pola tego jeszcze niczego się nie zebrało.

W tym roku wzięto już całość pól dzierżawionych w kulturę i jest nadzieja, że rezultaty finansowe jeszcze cokolwiek się podniosą.

Znaczne dochody z krowiarni szkolnej i chlewni w dalszym ciągu nie tylko się utrzymują, ale znacznie podnoszą, przyczem i wartość i jakość inwentarza żywego szkolnego co roku znacznie zyskuje, gdyż gorsze sztuki nowemi z własnego chowu sztukami zastępujemy, a przez stosowny dobór buhaja i knura istniejący materiał ustawicznie się poprawia. Obecnie ma szkoła buhaja pełnej krwi, zakupionego przy pomocy zasiłku udzielonego szkole przez c. k. Towarzystwo gospodarcze galicyjskie w oborze zarodowej pełnej krwi w Zarszynie.

Chlewnia wyrobiła sobie tak dobrą markę, że prosięta w ostatnim roku kupowano wprost ze stajni, bez potrzeby wożenia na targi.

Owce i drób są chowane więcej jako przedmiot demonstracyjny i dają tyle dochodu, że je bez straty dla gospodarstwa w dalszym ciągu utrzymywać można.

Mleczarnia szkolna również, jak już poprzednio wspomniałem, dała dobre rezultaty. Daje się odczuwać brak kotła do wytwarzania pary dla podgrzewania mleka i czyszczenia naczyń, ale i temu brakowi w najbliższej przyszłości zapobiedz będzie można. Wydział krajowy bowiem udzielił potrzebny kredyt na zakupno kotła, który też w roku przyszłym zakupionym i ustawionym będzie.

Kronika szkoły.

Oprócz pracy w szkole, podjął kierownik szereg wykładów gospodarczych w różnych gminach powiatu stryjskiego i żydaczowskiego przy współudziale Prezesa Oddziału stryjskiego c. k. Towarzystwa gospodarczego, Juliana Barona Brunickiego. Liczne gromadzący się słuchacze i pilne przysłuchiwanie się przystępnie podawanej nauce świadczyło o żywym zainteresowaniu się ludności kwestyą poprawy dotychczasowego sposobu gospodarowania i o pożytku wygłaszanych prelekcij.

Prócz tego i w innych pracach, podejmowanych przez Oddział stryjski c. k. Towarzystwa gospodarczego, starali się nauczyciele szkoły żywo współdziałać. Oprócz uczniów zwyczajnych korzystało z nauki praktycznej o chowie bydła sześciu hospitantów, wysłanych do szkoły w Bereźnicy przez Komitet Tow. gosp., Tow. Proświta i Zarząd dóbr przeworskich celem praktycznego wyszko-

lenia kandydatów jako przyszłych kontrolorów mleczności lub dozorców obór w pielęgnowaniu krów i dojeniu racjonalną metodą.

W dniu 23. lipca 1904 zaszczylił szkołę swemi odwiedzinami J. E. Pan Minister rolnictwa, Br. Giovanelli, przybywszy do zakładu w towarzystwie P. P. Radcy sekcijnego, Br. von Sacken, Radcy Dworu Struszkiewicza i Prezesa Tow. gospodarskiego, Włodzimierza Kozłowskiego. Korzystne wrażenie, jakie odnieśli zwiedzający, będzie zachętą dla funkcyjnarjuszów szkoły do dalszej usilnej pracy nad rozwojem powierzonej im instytucji krajowej.

W czasie egzaminów dorocznych lustrował również szkołę Radca Wydziału krajowego, Dr. Szyszylowicz.

Przy pomocy zasiłku c. k. Ministerstwa rolnictwa i Wydziału krajowego uczestniczył kierownik szkoły w sześciodniowym kursie kontroli mleczności krów, urządzonym przez c. k. Ministerstwo rolnictwa w październiku 1904 w Gross Enzersdorf pod Wiedniem.

Wykaz stann majątkowego gospodarstwa szkoły rolniczej w Bereźnicy za rok 19045.

Porównanie wartości inwentarzy gospodarczych.

I. Inwentarz żywy.

a) Konie:

d. 1/VII. 1904.

1. Wałach kasztan brudny	
1. 9	120.—
2. Wałach skarogniady 1. 9	200.—
3. „Oporta“ klacz gniada	
1. 12	80.—
4. „Peni“ złota kasztanka	
1. 14	120.—
5. Wałach kasztan 1. 6	200.—
6. Wałach szpak 1. 6	150.—
Razem	870.—

d. 1/VII. 1905.

1. Wałach brudny kasztan	
1. 10	100.—
2. Wałach skaro-gniady 1. 10.	200.—
3. „Oporta“ klacz gniada	
1. 13	60.—
4. „Peni“ złota kasztanka	
1. 15.	100.—
5. Wałach kasztan 1. 7	180.—
6. Wałach szpak 1. 7	140.—
Razem	780.—

b) Krowy:

1. 16 krów wedle ceny in-	
wentarza	3.777.60
2. 9 jałówek	1.515.—
3. połowa wartości buhaja	300.—
Razem	5.592.60

1. 14 krów wedle ceoy in-	
wentarza	3.436.80
2. 5 jałówek	1.030.—
3. 6 cieląt	401.—
4. połowa wartości buhaja	260.—
Razem	5.127.80

c) Świnie:

d. 1/VII. 1904.

d. 1/VII. 1905.

1. knur, locha opasowa, 6 loch w. ż. 1135 kg. à 70 h. .	794·85
6. loszek, 6 prosiąt na chów w. ż. 450 kg. à 1· — .	450·—
Razem	1.224·85

7 loch, 1 knur w. ż. 1182 kg. à 70 h.	827·40
1 knurek, 2 loszki, 4 małe w. ż. 208 kg. à 1· — .	208·—
Razem	1.035·40

d) Owce:

1. 13 starych po 15 kor. .	195·—
2. 6 młodych po 10 kor. .	60·—
Razem	225·—

1. 12 owiec starych po 15 kor. .	180·—
2. 7 owiec młodych po 10 kor. .	70·—
Razem	250·—

e) Woły:

2 woły robocze wedle ceny inwent.	642·—
--	-------

2 woły robocze wedle ceny inwent.	617·50
--	--------

f) Kury.

18 kur i 1 kogut po 2 kor. .	38·—
------------------------------	------

2. Inwentarz martwy.

Stan inwentarza martwego 4.423·70

Stan inwentarza martwego 4.716·70

Zapasy w płodach rolnych.

Żyto poślad 2·50 ctm. po 8 gr. .	20·—
owies 13·20 ctm. po 14 gr. .	184·—
wyka 2·75 ctm. po 16 gr. .	44·—
ziemniaków 9·70 ctm. po 2·— .	19·40
kukurydzianki 24 kg. po 16 .	3·84
sol 38·75 kg. po 9	3·49
siemię lniane 4·5 kg. po 20 .	0·90
prosa 158·— kg. po 16	25·28
Razem	300·91

żyto celne 6·12 ctm. po 13 kor. .	79·56
żyto poślad 6·23 ctm. po 8 k. .	49·84
kukurydza 0·30 ctm po 20 k. .	6·—
kukurydza 0·25 ctm. po 18 k. .	4·50
owies 57·69 ctm. po 13 kor. .	749·97
bobik 1·18 à 13 kor.	15·34
otręby 11·81 à 8 kor.	94·48
makuch 0·42 à 14 kor.	5·88
ziemniaki 52·84 à 2·— kor. .	105·68
Razem	1.111·25

Zestawienie obrotu produktów rolnych w 1904/5 r.

Gatunek płodu	Zbiór w r. 1904			Stan 1/VII 1904	Doku- piono	Ogółem było	Rozchód			Stan 1/VII 1905
	ziarno	słoma	kłęby				sprze- dano	zużyto	wy- siano	
k i l o g r a m y										
żyto celne .	10263	—	—	—	—	10263	8050	—	1601	612
„ poślad. .	544	—	—	250	—	794	—	171	—	623
pszenica celna	1401	—	—	—	—	1401	1125	—	276	—
„ poślad.	50	—	—	—	—	50	50	30	—	—

Gatunek płodu	Zbiór w r. 1904			Stan 1/VII 1904	Doku- piono	Ogó- łem było	Rozchód			Stan 1/VII 1905
	ziarno	słoma	kłoby				sprze- dano	zużyto	wy- siano	
	k i o g r a m y									
owies	29912	—	—	1320	—	31232	8256	15229	1978	5769
groch	—	—	—	—	200	200	—	—	200	—
bobik	—	—	—	—	400	400	—	243	35	118
wyka	—	—	—	275	500	775	50	—	725	—
łubin	395	—	—	—	2500	2895	800	—	2095	—
siano łąkowe	—	6100	—	2831	4000	12931	—	9204	—	3727
koniczyna . .	—	16638	—	4530	3600	24768	—	24192	—	576
słoma ściółka	—	62527	—	6240	68767	68767	—	65497	—	3270
„ okłoty .	—	2980	—	600	—	3580	—	2890	—	690
ziemniaki . .	—	—	49755	970	—	50725	11555	23876	10010	5284
marchew . .	—	—	11003	—	—	11003	—	11003	—	—
buraki	—	—	26500	—	—	26500	—	26500	—	—
brukiew . . .	—	—	11000	—	—	11000	—	11000	—	—
kukurydzianka	—	—	—	24	1063	1087	58	999	—	30
otręby	—	—	—	—	18020	18020	60	16779	—	1181
makuch . . .	—	—	—	—	1650	1650	—	1608	—	42
siemię lniane .	—	—	—	4·50	4	8·50	—	8·50	—	—
sól	—	—	—	38·85	200	238·85	—	238·85	—	—
jęczmień ozimy	361	—	—	—	—	361	56	230	75	—
kukurydza . .	127	—	—	—	—	127	—	102	—	25
proso	—	—	—	158	—	158	100	58	—	—
siano mieszanka	—	—	—	320	—	320	—	320	—	—
ospa jęczmienna	170	—	—	—	835	1005	—	1005	—	—
koński zab .	—	—	—	—	225	225	—	—	225	—

Obroty bieżące w roku 1904/5.

1. Rachunek produkcji zwierzęcej:

a) Konie robocze:

Przychody:

Gotówką:

za 1½ kg. włosienia . . . 3·50

We własnem gospodarstwie:

wyprodukowano nawozu 600 ctm.

Rozchody:

Gotówką:

Za wędzidła, szczotki . . . 30·20

kucie koni . . . 75·03

roboty rymarskie . . . 75·60

Pasza skarmiona:

50·82 kg. soli po 9 gr. . . 4·57

15 ctm. siana „ 11 kor. . 165—

16 „ koniczyny po 10 kor. . 160—

Z własnego gospodarstwa:

0·50 ctm. jęczmienia

72·86 „ owsa

41·62 „ marchwi

1·91 „ siana łąkow.

35 „ koniczyny

105 03 „ słomy

Porachunkiem:

Praca uczniów . . . 60·00

Razem 610·40

b) Konie administracyjne:

Pasza spożyta:

33·31 ctm. owsa

21·22 „ marchwi

20·00 kg. soli

10·00 ctm. siana łąkow.

20·16 „ koniczyny

42·00 „ słomy

w cenie kor. 549—

c) Woły robocze:

we własnem gospodarstwie:

wyprodukowano nawozu 250 ctm.

Gotówką:

20·91 kg. soli po 9 gr. . . 1·88

Porachunkiem:

praca uczniów . . . 40—

Z własnego gospodarstwa:

15·54 ctm. owsa

13·38 „ siana

34·09 „ koniczyny

42·49 „ słomy

razem 41·88

d) Krowy :

Przychody :

Gotówką :

Za 10 sztuk cieląt	240·80
„ buhajka sprzed. Skrzyp- kowi	150—
„ krowę Mewę	170—
„ „ Kalinę	298—
„ „ Koropkę	170—
„ „ Mastną	340—
„ skóry z krowy i cieląt	22—
„ buhajka Katona	250—
„ 1/2 buhaja „Pepi“	190—
„ 22 skoków buhaja	44—

Porachunkiem :

za mleko z mleczarni : . . . . 3.855·07

W własnem gospodarstwie :

wyprodukowano nawozu .
2.000 ctm.

Razem 5.729·87

Rozchody :

Gotówką :

paszporty i wysyłka buhajka	13·08
zasługa pastucha	175·20
lekarstwa dla krów	10·85
Cena 1/2 buhaja Ernesta	261·80

Pasza skarmiona :

25 ctm. siana po 11 kor.	275—
3·81 „ ospy po 10·20	38·86
2— „ bobiku po 13—	26—
11·5 kg. siemienia ln.	0·80
16·08 ctm. makucha po 14 kor.	225·12
129·02 kg. soli po 9 gr.	11·62
137·72 ctm. otrąb po 8·24	1.134·81
20 ctm. koniczyny po 10	200—

Porachunkiem :

praca uczniów	200—
mleczarnia za produkta nabia- łowe	149·81

Z własnego gospodarstwa :

25·14 ctm. owsa	
126— „ ziemniaków	
261·64 „ buraków	
108·48 „ brukwi	
23·88 „ siana	
110·69 „ koniczyny	
368·07 „ słomy	
Razem <u>2.722·95</u>	

e) Świnie :

Gotówką :

za 3 lochy i knura	734—
„ 58 prosiąt	1.614·37
„ wieprzowinę dla kuchni	25·20
„ skoki knura	22—

W własnem gospodarstwie :

wyprodukowano nawozu 80
ctm.

Razem 2.395·17

Gotówką :

wyczyszczenie knurków	5·64
wydatki przy wysyłce prosiąt	75·79

Pasza skarmiona :

28·13 ctm. otrąb po 8·24	231·79
9·83 „ kurydz. „ 18 30	179·89
9·54 „ ospy „ 10·2	46·31

Porachunkiem :

praca uczniów	100—
za mleko z mleczarni	204·61

Z własnego gospodarstwa :

1·71 ctm. żyta pośladu	
112·76 „ ziemniaków	
1·70 „ ospy jęczmiennej	
40·10 „ słomy	
Razem <u>844·03</u>	

Przychody:**f) Owce:****Rozchody:***Gotówką:**Gotówką:*

za 7 baranów	143·80
„ weinę	62·00

paszporty na barany	8·20
18·10 soli po 9 gr.	1·63
1·84 ctm. otrąb po 8·24	15·16

*W własnem gospodarstwie:**Porachunkiem:*

wyprodukowano nawozu 100 ctm.	
Razem	205·80

praca uczniów	40·—
-------------------------	------

Z własnego gospodarstwa:

3·36 ctm. buraków	
2·52 „ brukwi	
17·85 „ marchwi	
3·20 „ siana mieszanki	
2·87 „ siana	
5·98 „ koniczu	
21·08 „ słomy	
Razem	64·99

g) Kury :*Gotówką:**Gotówką:*

za 10 kogutów po 2 kor.	20·—
„ 365 jaj.	29·22
Razem	49·22

fracht kogutów	1·65
za jagły, ryż	1·60
0·16 ⁰ / ₁₀ kukurydzianki	2·98

Porachunkiem:

praca uczniów	10 —
-------------------------	------

Z własnego gospodarstwa:

30 kg. pośladu pszennego	
544 kg. owsa	
58 „ prosa	
Razem	16·23

h) Mleczarnia:*Gotówką:**Gotówką:*

P. Rozwadowski za produkta nabiał	139·87
„ Dzierżbicki dtto	155·21
„ Zageczek dtto	145·35
ks. Bordun dtto	112·12
„ Kosanowski dtto	42·86
P. Türk dtto	19·42
za 1.252·25 kg. masła od obcych	2.975·50
„ ser od obcych	105·28
kuchnia szkolna za nabiał	1.434·62

ks. Bordunowi za 4098·5 kg. mleka	440·93
„ Kosanowskiemu 1.156·25 kg. „	115·73
włościanom 1.678·75 „ „	184·61
Tarnawski 1.074·5 „ „	115·19
listy i frachty	23·48
przybory do wysyłki masła	115·63
naprawa chłodnika	5·—
za mleko z krowiarni	
17.328·75 kg. à 12	2.079·45
„ „ 17·756·25 „ à 10	1.775·62

*Porachunkiem:**Porachunkiem:*

krowiarnia za 5743 kg. mleka chud. à 2 gr.	114·86
krowiarnia za 349·5 kg. mleka pîn.	34·95
świniarnia za 5.336 kg. mleka chud. à 2 gr.	106·72
świniarnia za 30 kg. mleka pîn.	3·—
„ „ 9489 „ serwatki à 1	94·89
Razem	5.484·65

praca uczniów	100·—
Razem	4.955·64

Produkcya roślinna :

Przychody.

Rozchody.

Kuchnia zakład. za 81 ctm. ziemniaków	257—
Glasberg za 75 ctm. żyta	900—
za " " 70 " owsa	980—
za 11·40 ctm. owsa	152—
" 26 — " ziemniaków	92—
" 11·35 " pszenicy	206·40
" 5·50 " żyta	75·50
" 1·50 " superfosfatu	15—
zwrot frachtu wapna na fermę doświadczalną	60·93
za 8— ctm. łubinu	94·40
" 1— " prosa	16—
" 0·50 " wyki	9·80
kuchnia szkolna za kapustę	110—
p. Rozwadowski za 7 ctm. ziemn.	16·50
" " za 0·5 ctm. otrąb	4·05
" " " 1·6 " owsa	19·65
" " " beczkę kapusty	5·80
p. Dzierżbicki za 255 kg. ziemn.	9·20
" " " 101 " owsa	13·11
" " " 53 " kukurydzy	9·04
" " " 20 " pośladu	1·61
Zageczek za 13 kg. pośladu	1·56
Kasprowicz za jarzyny	1—
konie administr. za karmę	549—
za 0·56 ctm. jęczmienia ozim.	7·20
Razem	3·606·85

Dzierżawa pól „Łotatnik“	1.051·88
" " z Bereźnicy	450—
plewienie, przerywanie buraków, brukwi	56·78
zbiór owsa z „Łotatnik“	17·80
młocka maszyną	18·60
czyszczenie rowów i bronowanie łąki	27·20
koszenie łąk i koniczyny	59—
za 24 rur betonowych na mosty ubezpieczenie zboża od gradu i ognia	155·81
myta	49·88
za 25 ctm. łubinu	354·36
" 5 " wyki	98—
" nasiona traw i koniczu	514—
" " buraków pastewnych	38·50
" 200 kg. grochu	41·10
" 225 " końsk. zębu	47·25
" 70 ctm. kainitu	149—
" 38·5 " superfosfatu	392·50
" 25— " żużli	191·10
" 10— " mączki kostnej	129·54
" 4— " saletry	126·80
" dostawę wapna	63·66
" fracht nasion	13·35
naprawa narzędzi gospod.	203·91
szpagat, postronki, lejce	33·25
smarowidło i inne drobne wydatki	12·36
drut, gwoździe, kłódki, latarnie okucie i pomalowanie beczko-wozu	92·04
roboty uczniów w gospodarstwie	516—
remuneracja praktykanta gosp.	10—
materyał drzewny	110·20

Razem 5.227·87

Zestawienie przychodów i rozchodów podaje tablica na następnej stronie.

Zestawienie.

Wyszczególnienie	Przychody		Rozchody	
	K.	gr.	K.	gr.
I. Inwentarz żywy:				
a) konie	780	—	870	—
b) krowy	5.127	80	5.592	60
c) świnie	1.035	40	1.244	80
d) owce	250	—	255	—
e) woły	617	50	642	—
f) kury	38	—	—	—
II. Stan inwentarza martwego	4.716	70	4.423	70
III. Zapasy w płodach rolnych	1.111	25	300	91
IV. A) Produkcja zwierzęca:				
a) konie robocze	3	50	610	40
b) woły	—	—	41	88
c) krowy	5.729	87	2.722	95
d) świnie	2.395	57	844	03
e) owce	205	80	64	99
f) drób	49	22	16	23
g) mleczarnia	5.484	65	4.955	64
B) Produkcja roślinna	3.606	85	5.227	87
Razem	31.152	11	27.813	—
Po odjęciu sumy rozchodów	27.813	—		
Czysty zysk z gospodarstwa wynosi	3.339	11		
co w przeliczeniu na 83 morgów czyni z morga 40 K.				

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Bereźnicy.

Bereźnica, dnia 15. grudnia 1905.

Henryk Rozwadowski, w. r.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence
za rok szkolny 19045.

1. Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Horodence, założona w roku 1885, ma na celu przede wszystkim kształcenie pomocników, tj. niższych organów wykonawczych dla gospodarstw większych. — Szkoła horodeńska nie posiada własnego gospodarstwa, jedynie obejście szkolne i ogród czteromorgowy, a opartą jest o gospodarstwo rolne Br. Romaszkana, obejmujące 3661 morgów obszaru. —

Nauka teoretyczna i praktyczna obejmuje przedmioty określone statutem szkoły i rozłożoną jest na 3 lata. — Rok szkolny rozpoczyna się z dniem 1-go lipca, a kończy się z dniem 30. czerwca każdego roku.

Dla szkoły horodeńskiej są przeznaczone: z funduszków Rady powiatowej horodeńskiej 3 stypendya po 200 kor. i jedno stypendyum po 300 kor. rocznie nadto z funduszków gminy miasta Horodenki (dla młodzieży przynależnej do tego miasta) jedno stypendyum o rocznych 200 kor.

Z końcem roku szkolnego składają uczniowie egzamina roczne ze wszystkich przedmiotów nauki przed komisją egzaminacyjną stosownie do postanowienia §. 14 statutu szkoły. Po ukończeniu całego 3-letniego kursu nauk jest każdy uczeń obowiązany złożyć egzamin końcowy z całości nauki zawodowej przed komisją egzaminacyjną. W razie pomyślnego wyniku tego egzaminu, otrzymuje uczeń „Świadectwo ukończenia nauk“.

2. Skład grona nauczycielskiego.

1. Przemysław Cholewa, kierownik szkoły i nauczyciel fachowy, uczył chowu zwierząt domowych, mleczarstwa, nauki zarządu, rachunkowości, prowadził administrację zakładu, tudzież kierował praktyką gospodarczą. Z dniem 2. marca 1905 roku został przeniesiony w tym samym charakterze do szkoły rolniczej w Suchodole.

2. Józef Froń, nauczyciel fachowy szkoły rolniczej w Suchodole, objął kierownictwo szkoły w Horodence w dniu 18 marca 1905 r. i objął naukę przedmiotów udzielanych poprzednio przez p. Cholewę.

3. Jan Profic, nauczyciel fachowy, uczył zasadniczych wiadomości z nauk przyrodniczych, rolnictwa, miernictwa, przemysłu rolnego i rysunków.

4. **Ludwik Zub**, nauczyciel do nauk elementarnych, uczył języka polskiego i ruskiego, rachunków, geografii i historii, pszczelnictwa, sadownictwa, nadto prowadził pasiekę szkolną, małą szkółkę drzewek i był pomocnym w prowadzeniu kancelaryi szkolnej.

Ks. Edward Bładowski, proboszcz miejscowy, uczył religii ob. rz. kat.

Ks. Emilian Czarnodola, wikary przy cerkwi parafialnej, udzielał nauki religii ob. gr. kat., aż do swego przeniesienia, t. j. do końca października 1904 r., poczem obowiązki te objął **Ks. Józef Dzendzera**, wikary przy cerkwi parafialnej w Horodence.

Funkcye przodowników przy zajęciach praktycznych uczniów pełnili ukończeni uczniowie szkoły **Michał Cholewczyk** i **Julian Nowosielski**.

3. Nauki w szkole udzielane.

Nauka w krajowej niższej szkole rolniczej w Horodence jest teoretyczna i praktyczna.

Na roku pierwszym i drugim przeważają nauki ogólnie kształcące i wstępne wiadomości z nauk przyrodniczych. Na roku drugim rozpoczynają się nauki zawodowe, które wypełniają przeważnie program nauki na trzecim roku.

Nauka teoretyczna trwa od 1-go października do końca czerwca; — w czasie jednak najważniejszych robót, jak siewów wiosennych, sadzenia ziemniaków, zbioru siana, bywa chwilowo przerywana, by uczniów z pracami temi zapoznać. W czasie zaś żniw, prac jesiennych, zbiorów okopowych, tj. od 1-go października, są wszyscy uczniowie wyłącznie praktycznie zajęci.

Sposób udzielania nauki praktyki gospodarczej jest następujący:

Uczniów roku pierwszego uczy się przeważnie poprawnego wykonywania wszelkich robót ręcznych, przy użyciu narzędzi ręcznych i niektórych robót narzędziami zaprzężnemi (orania, walcowania, włóczenia). W drugim roku nauki używa się uczniów przeważnie do wykonywania prac narzędziami zaprzężnemi lub poruszaniem motorami, a w czasie żniwa do zbioru i dozoru przy zbiorze jako pomocników roku trzeciego, wkońcu do zwózki i składania stert; — w trzecim roku do pracy maszynami (siewnikami, młocarnią parową) i jako dozorców poszczególnych robót. Uczniowie roku trzeciego pełnią kolejno służbę pisarza tokowego i służbę ekonoma.

Dla wyuczenia pielęgnowania inwentarza wyznacza się przez cały rok po kolei co tydzień dwóch uczniów (z drugiego i pierwszego roku) do obsługi krowiarni, wołowni i fornalki pod nadzorem ucznia roku trzeciego, pełniącego służbę wódnarza. Do obsługi i pielęgnowania inwentarza szkolnego wyznacza się również kolejno tygodniowo trzech uczniów z każdego roku.

W okresie zimowym w miarę wolnego czasu zajęci są uczniowie także w kuźni i stelmacharni dworskiej.

Z wykonywanych prac składają uczniowie służbowi tygodniowe raporty kierownikowi szkoły, który czynności przez nich wykonywane omawia i błędy wytyka. Na obejściu szkolnem, ogrodzie i pólku szkolnem wszystkie czynności wykonują uczniowie sami.

4. Środki naukowe.

Szkoła rolnicza w Horodence rozporządza skromnymi, lecz do nauki teoretycznej wystarczającymi środkami naukowymi. Na znaczne natomiast trudności napotyka zorganizowanie praktycznych zajęć uczniów. Szkoła rozporządza zaledwie trzymorgowym kawałkiem gruntu, zajętem przeważnie pod uprawę ogrodowizn. Tutaj urządzono również poletka okazowe i doświadczalne, tudzież pólka tytoniowe. Właściwe zajęcia praktyczne uczniów odbywać się mogą tylko

w gospodarstwie dworskiem w Horodence. Ujemne strony zależności szkoły od tego gospodarstwa podnosiła Dyrekcyja już niejednokrotnie. Prowadzenie ćwiczeń z uczniami z pożądanym dla nich skutkiem dydaktycznym byłoby do osiągnięcia tylko przy najdalej idących ułatwieniach ze strony administracyi majątku, nie dziw zaś, że w zarządzie rozległych dóbr interes szkoły schodzi często na plan drugi, tak, że mimo usilnych starań Dyrekcyi zajęcia praktyczne uczniów odbywają się tylko dorywczo, bez właściwego systemu i bez tej korzyści, jaką odnoszą uczniowie krajowych szkół rolniczych, rozporządzających własnymi gospodarstwami.

Na trudności największe napotyka praktyczna nauka chowu zwierząt, chociaż możnaby sądzić, że w tym właśnie kierunku obory dworskie tworzą doskonały obiekt demonstracyjny. Niestety, szkoła spotyka się w tym właśnie względzie z wielkimi trudnościami. Dla celów nauki praktycznej musieliśmy więc mimo braku miejsca założyć na obejściu szkoły własną małą obórkę, złożoną z trzech krów, gdzie uczniowie kolejno uczą się obchodzenia z inwentarzem i dojeniem. Para koni administracyjnych i kilka sztuk trzody dopełniają szczupły inwentarz żywy zakładu.

5. Frekwencya uczniów i sprawy internatu.

Na rok szkolny 1904/5 przyjęto do zakładu ogółem 45 uczniów, mianowicie na r. I. 19, na II. r. 16 i na III r. 10. W ciągu roku 2 uczniów wystąpiło, 6 wydano z powodu niedostatecznych postępów w nauce lub złego zachowania się, 1 uczeń zmarł wskutek choroby piersiowej, z końcem roku pozostało zatem w szkole 36 uczniów. Uczniowie pochodzili z następujących powiatów: Horodenka, Czortków, Kamionka str. po 4; Husiatyn i Tarnopol po 3, Kołomyja, Borszczów, Skałat po 2; Brody, Brzeżany, Buczacz, Bóbrka, Gródek, Jarosław, Lwów, Kolbuszowa, Podhajce, Rohatyn, Rawa, Skałat, Sokal, Tarnobrzeg, Tłumacz, Trembowla, Zbaraż po 1; jeden uczeń pochodził z Bukowiny.

Według zawodu rodziców było: 19 synów oficyalistów prywatnych, 15 synów włościan, 5 rękodzielników, 5 innych zawodów. Obrządku rzymsko kat. było 30, gr. kat. 15.

W regulaminie internatu nie było żadnych zmian godnych uwagi.

6. Kronika szkoły.

Dnia 3. i 4. lipca 1905 odbyły się egzamina roczne i końcowe, na które przybyli pp. Delegaci: Wydziału krajowego, Rady powiatowej, gminy miejscowej, c. k. Tow. gospodarskiego Oddziału pokuckiego i p. kierownik c. k. Starostwa w Horodence. Wszyscy uczniowie roku I-go z wyjątkiem dwóch i roku II-go z wyjątkiem jednego otrzymali przejście na kursa wyższe, zaś z 9-ciu uczniów roku III-go otrzymało świadectwa z postępowaniem: dobrym 4, dostatecznym 3, za ledwie dostatecznym 2. Z nich jeden wstąpił do wojska, trzech na praktykę do większych majątków. W ciągu roku hospitolali szkołę: J. W. Dr. Pilat, Prezes Wydziału krajowego; J. W. Władysław Struszkiewicz, Radca Dworu, Inspektor kultury krajowej; Dr. Ignacy Szyszyłowicz, Radca Wydziału krajowego.

Horodenka, dnia 20. kwietnia 1906.

W zastępstwie kierownika.

Józef Froń, w. r.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy

za rok 1904/5.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Cel szkoły. Krajowa niższa szkoła rolnicza w Jagielnicy ma na celu wychowanie i kształcenie na uzdolnionych gospodarzy praktycznych przede wszystkim synów włościańskich, którzyby w przyszłości osiadłszy na ojcowiznie mogli wzorem swym przyczynić się do podniesienia gospodarstw włościańskich. — W przyjęciu do szkoły mają pierwszeństwo ci synowie włościan, których obszerniejsza i zamożniejsza ojcowizna daje rękojmę, że po ukończeniu szkoły zostaną na własnem gospodarstwie.

Warunki i termin przyjęcia kandydatów do szkoły. Uczeń chcący wstąpić do szkoły rolniczej w Jagielnicy powinien wnieść na ręce dyrekcyi podanie z dołączeniem: a) metryki chrztu, udowadniającej, że kandydat ukończył 15-ty rok życia, b) świadectwa z ukończenia szkoły ludowej z dobrym postępem, c) świadectwa lekarskiego, celem wykazania, że kandydat jest zdrowy i fizycznie dobrze rozwinięty.

W dniu oznaczonym przez dyrekcyę, zwykle z końcem czerwca, ma kandydat złożyć egzamin wstępny, z którego kierownik szkoły osądzi, czy kandydat jest dostatecznie umysłowo rozwinięty i czy posiada potrzebne wykształcenie elementarne, aby mógł należycie korzystać z nauk, w szkole rolniczej udzielanych. Uczniowie przyjęci na koszt funduszu krajowego otrzymują w zakładzie wikt i odzież z wyjątkiem bielizny.

Nauka w kraj. niż. szkole rolniczej w Jagielnicy trwa 3 lata. Rok szkolny rozpoczyna się 1-go lipca a kończy 30-go czerwca.

Egzamina i świadectwa. Przy końcu każdego roku szkolnego składają uczniowie egzamina roczne ze wszystkich przedmiotów nauki przed komisją egzaminacyjną.

Uczeń, który przy egzaminie rocznym nie otrzymał przynajmniej dostatecznego postępu ze wszystkich przedmiotów nauki, nie może przejść na rok wyższy. — Po ukończeniu zaś całego trzyletniego okresu nauki' zdaje każdy uczeń egzamin końcowy czyli główny z całości nauk zawodowych (rolnictwa, hodowli zwierząt domowych i administracji).

W razie pomyślnego wyniku tego egzaminu otrzymuje świadectwo ukończenia nauk, które służy jako dowód wiedzy, wymaganej do 'zawodu rolniczego na małej posiadłości.

II. Skład grona nauczycieli.

1. Antoni Świeżawski, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczy rolnictwa, zarządu gospodarskiego, rachunkowości gospodarskiej, tudzież ustaw, mających związek z gospodarstwem, a nadto prowadzi całe gospodarstwo szkolne i kancelaryę szkolną.

2. Włodzimierz Grodzki, drugi nauczyciel fachowy, uczy hodowli zwierząt domowych wraz z weterynaryą i mleczarstwem i wstępnych wiadomości z nauk przyrodniczych.

3. Szymon Morozowicz, nauczyciel do nauk ogólnie kształcących, uczy języka polskiego i ruskiego, rachunków, geografii i historii, oraz kieruje ogrodem szkolnym, wdrażając uczniów praktycznie w hodowlę drzew owocowych, nadto pomaga w prowadzeniu kancelaryi szkolnej.

4. Jan Stempel, przydzielony do szkoły tutejszej przez Wydział krajowy jako praktykant nauczycielski, uczył część wiadomości z nauk przyrodniczych, rysunków i pszczelnictwa, oraz miał dozór nad polem okazowym.

5. Ks. kanonik Eliasz Matkowski, gr. kat. proboszcz w Świdowej, uczy religii w 2 godzinach tygodniowo na I. i II. roku nauki.

6. Ks. kanonik Józef Gliński rzym. kat. proboszcz w Jagielnicy, uczy religii na III. roku nauki i godzinę tygodniowo.

Wincenty Patyra i Andrzej Paślawski, ukończeni uczniowie tutejszej szkoły, pełnili obowiązki instruktorów pod kierunkiem nauczycieli fachowych. uczyli wykonywania wszelkich robót ręcznych i dozorowali uczniów przy robotach gospodarskich.

Włodzimierz Lewicki, kontrolor c. k. fabryki tytoniu, uczy szczegółowej uprawy tytoniu po jednej godzinie tygodniowo w okresie wiosennym i jesiennym.

III. Nauki w szkole udzielane.

a) Nauka teoretyczna. Rodzaj i treść nauk wszystkich zostały podane w poprzednich sprawozdaniach. Na I. roku przeważają nauki ogólnie kształcące, a obok tych rozpoczyna się nauka nauk przyrodniczych. Na II. roku obok nauk elementarnych i przyrodniczych rozpoczynają się nauki zawodowe i te na III. roku przeważają.

b) Nauka praktyczna ma swoją główną podstawę w gospodarstwie szkolnem. Uczniowie są zajęci codziennie w gospodarstwie a mianowicie przez 9 miesięcy (t j. od 1. października do końca czerwca) uczniowie tylko jednego roku lub dwu lat na przemian, a przez trzy miesiące letnie uczniowie wszystkich trzech lat.

Oprócz tego kolejno po 6-ciu uczniów obsługuje przez cały tydzień inwentarz, a jeden pełni służbę gumienego. Uczniów III. roku w obsłudze inwentarza używa się do dozoru, oraz do dojenia krów i za przewodników w tych robotach, a prócz tego prowadzą oni kolejno rachunkowość gospodarstwa szkolnego przez zapisywanie poszczególnych dat w dzienniku robocizny, w rejestrach gospodarczych, w dzienniku kasowym i księdze kontowej i wykonują raporta tygodniowe obrotów gospodarstwa szkolnego. — Nauczyciele fachowi i praktyczni wskazują uczniom właściwe i poprawne wykonywanie robót gospodarskich, a wśród roboty dają stosowne wyjaśnienia, zwracając uwagę na zwyczajne błędy, na właściwy cel i skutek roboty.

Nauczyciel rolnictwa a zarazem kierownik zakładu kieruje całym gospodarstwem i dozoruje bezpośrednio inwentarza żywego. Nauczyciel do nauk elementarnych, posiadając kurs mleczarstwa, dozoruje obchodzenia się z nabiałem.

Praktykanci są głównymi bezpośrednimi dozorcami pracujących w gospodarstwie uczniów; jeden dozoruje przeważnie robót polnych, a drugi na obejściu

gospodarskiem. Tym sposobem wdrażają się uczniowie pod boki nauczycieli we wszystkie czynności gospodarskie, obrabiają i obsługują całe gospodarstwo szkolne sami, bez najemnego robotnika, jak też i bez stałej służby gospodarskiej, a przez cały trzyletni okres nauki ma każdy uczeń dosyć sposobności do nabrańa należytej wprawy do wykonywania wszelkich robót w gospodarstwie.

IV. Środki naukowe.

1. Głównym środkiem naukowym jest gospodarstwo szkolne na obszarze 31 morgów samej tylko roli z odpowiednimi budynkami i własnym inwentarzem (o gospodarstwie bliższe szczegóły pod IX.). Nadto służą do demonstracji i ćwiczeń przy nauce:

2. Sad ze szkółką owocową i ogród warzywny.

3. Półko do uprawy roślin okazowych.

4. Mleczarnia, w której codziennie jest w użyciu wirówka.

5. Zbiory środków naukowych do nauk przyrodniczych, rolniczych i hodowlanych. W bieżącym roku sprawiono plewniki „Planet“, ręczny z siewniczką i konny, oraz walec pierścieniowy i zapomocą tych narzędzi unaocznia się uczniom znacznie szybszą i tańszą uprawę roślin okopowych, głównie buraków, jak i ogółem dokładniejszą doprawę roli z mniejszym trudem.

6. Biblioteka dzieł gospodarskich naukowych i ludowych, obejmująca obecnie 1670 dzieł. Nadto prenumeruje się jedną gazetę polityczną, z rolniczych pism zaś: Gazetę rolniczą (Warszawa), Ziemianina (Poznań), Poradnika gospodarskiego (Poznań), Przewodnika kółek rolniczych, Bartnika, Landw. Unterrichts-Zeitung, Oekonom, Ogrodnictwo, Gospodarza (z Warszawy). Rolnika, Tygodnika rolniczego i Głos rolniczy (bezpłatnie), a z pism ludowych: Gazetę niedzielną, Bibliotekę Macierzy, Gazetę świąteczną (Warszawa), Zorzę (Warszawa), Powściągliwość i pracę, Przewodnika katolickiego (Poznań) i Ojczyznę.

Do nauki i zajęcia uczniów w porach roku, kiedy przy gospodarstwie jest mniej zatrudnienia, służy warsztat stolarski i kołodziejski z tokarnią, na których wykonują uczniowie naprawy narzędzi gospodarskich.

V. Frekwencja uczniów.

W roku szkolnym 1904/5 było na I. roku nauki 14-tu na II. 12-tu na III-cim 9-ciu uczniów, razem więc było 35. Z uczniów tych było w wieku od 16 do 18 lat 20, w wieku od 19 do 20 lat 11, powyżej 20 lat uczniów 4. Z uczniów tych ukończyło przed wstąpieniem do tutejszej szkoły szkołę ludową 29, wydziałową 4, I. gimnazjalną 1, a II. gimnazjalną 1.

Synów włościan było 29, nauczycieli ludowych 4, oficyalistów prywatnych 2.

Według powiatów było: z czortkowskiego 11-tu, jaworowskiego 3, buczackiego, husiatyńskiego, skałackiego, przeworskiego, zaleszczyckiego, cieszanowskiego, kamioneckiego, stanisławowskiego, drohobyckiego, borszczowskiego, nadwórniańskiego, rudeckiego, skałskiego, brzeskiego, rawskiego po jednym.

Wszyscy uczniowie w liczbie 14-tu przeszli z I-go roku na II-gi z wyjątkiem 1-go chorego, który na żądanie matki został uwolniony, z II. na III. przeszło 10-ciu, dwóch zaś wydalono z końcem roku z powodu złych postępów w nauce i nieobyczajnego zachowania się.

Na 1. rok 1905/6 przyjęto 15-tu, razem jest więc obecnie 38 uczniów i na tyłu jest tylko miejsc w sypialniach.

Cały trzyletni kurs nauki ukończyli w bieżącym roku szkolnym 1904/5 następujący uczniowie:

z postępowym dobrym: Kazimierz Bobrowski, Wilhelm Hofbauer, Teofil Łagodziński, Michał Zawalnicki,

z postępem dostatecznym: Jan Bury, Władysław Gałęzowski, Marcin Kutrowski, Michał Kwiatkowski, Eugeniusz Stroński.

VI. Wiadomości o byłych uczniach.

Z uczniów, którzy ukończyli szkołę w r. 1905, dwóch wstąpiło do seminarium nauczycielskiego, dwóch pozostało w domu na własnem gospodarstwie, a 5-ciu umieściło się w większych gospodarstwach. Byli uczniowie naszej szkoły, których ojcowizny są obszerniejsze i pozwoliły im pozostać w włościńskich gospodarstwach wpływają korzystnie na sąsiedzkie gospodarstwa, wprowadzając sposoby i uprawy dotąd nieużywane a podnoszące znacznie wyda ność plonów rolniczych i tak :

Dyczkowski w Zazdrości na polach stepowych Pantalichy użyciem niebieskiego łubinu na zielony nawóz uzyskał znacznie wyższy plon oziminy i tym sposobem wskazał tamtejszej okolicy tani a korzystny bardzo środek do użyźniania pól odległych. Także przechowywaniem nawozu stajennego pod bydłem daje wzorowy przykład unikania marnowania nawozu przez pozostawianie go na podwórzach w niedbale utrzymywanych kupach. — Ludwik Żeglin w Ostrowie, koło Krystynopola, otrzymał wynagrodzenie z Towarzystwa gospodarskiego za wybudowanie stajni do przechowywania nawozu stajennego pod bydłem. — Grzegorz Pobureny w Świdowie, w czortkowskiem, wziął się do wzorowej uprawy buraków cukrowych i zachęcił do tej uprawy licznych swoich sąsiadów. Z uczniów niemających własnych obszerniejszych ojcowizn zawsze trzech mieści się w dobrach W. hr. Szeptyckich, wracając po trzyletniej służbie wojskowej na tamże przedtem zajmowane posady. — W bieżącym roku wielu uczniów naszej szkoły z posad w gospodarstwach większych musiało się udać do służby wojskowej.

Jedenastu uczniów stale zajmują posady dozorców uprawy tytoniu, a w seminarjach nauczycielskich oprócz dwóch, którzy wstąpili w bieżącym roku, trzech jest w dalszych latach nauki.

VII. Sprawy internatu.

Uczniowie są pomieszczeni wraz z praktykantami (bezpośrednimi dozorcami) w głównym budynku na piętrze w 3 salach sypialnych, które są dosyć szczupłe tak, że można w nich tylko 38 uczniów umieścić. — W parterze znajdują się 3 sale naukowe, w których pozostają uczniowie w dzień, o ile nie są zatrudnieni w gospodarstwie. W parterze jest też infirmarya dla chorych uczniów.

Pościel ucznia składa się z siennika, prześcieradła, poduszki, sieczką wypchanej i 2 koców (1 letni, 1 zimowy). Ubranie otrzymują następujące: na 3 lata wełnianą czapkę, 1 kożuszek pokryty i 1 guńkę, na 2 zimy jedną parę spodni sukiennych do pracy, corocznie zaś 1 spodnie, 1 kamizelkę sukienną, tudzież kurtkę, spodnie i czapkę od święta. W miarę zaś zużycia daje się uczniom ubranie letnie do roboty z drelichu i kortu oraz kapelusz słomkowy i obuwie. Koszt ubrania wraz z obuwiem i upraniem i ucznia wynosił w r. 1904/5 151 K. 42 gr.

Stołowanie uczniów odbywa się we własnym zarządzie. Jest to najtańszy sposób wyżywienia uczniów przy własnem gospodarstwie, bo produkta tegoż dają się należycie spieniężyć. Wdraża się też w ten sposób uczniów w oszczędne gospodarstwo domowe, bo każdy uczeń II. roku pełni kolejno przez 1 miesiąc służbę szafarza, wydając do kuchni artykuły spożywcze na wagę podług przepisu pod kontrolą praktykanta. Uczniowie zajmują się również pod nadzorem nauczyciela do nauk elementarnych (jako posiadającego kurs mleczarski) przeróbką mleka i tym sposobem mają najlepszą naukę praktycznego i należytego

obchodzenia się z nabiałem i użycia wirówki, tudzież innych poprawnych narzędzi i przyrządów w gospodarstwie mlecznem.

Koszt wyżywienia i ucznia wynosił w r. 1904/5 155 K. 22 gr., czyli 12 K. 51 gr. miesięcznie.

Stan zdrowotny był dość pomyślny, ciężkich bowiem i epidemicznych chorób nie było. — Wizyt lekarskich było 150 — koszt lekarza wynosił 350 K., koszt szpitala 49 K. apteka zaś 156 K.

VIII. Budynki szkolne.

W bieżącym roku wykonano w budynkach szkolnych znaczniejsze adaptacje. Budynek administracyjny, w którym się mieszczą kuchnia, spiżarnia, jadalnia, stelmacharnia i mleczarnia, pokryto dachówką, a także drewnutnię.

Razem pokryto dachówką 532 m². Na budynkach tych położonych blisko chałup włościańskich pokrytych słomą zdjęto ze względu na bezpieczeństwo od pożaru dawniejsze poszycie słomiane, zamieniając je na dachówkę — oprócz tego w budynku administracyjnym w 4 miejscach dano schody kamienne w miejsce zniszczonych drewnianych — w sieniach zaś i spiżarni posadzkę kamienną a w jadalni nową podłogę. — W budynku szkolnym, zbudowanym przed 21 laty dano 16 sztuk nowych okien, 9 nowych drzwi oraz polakierowano 30 okien i 6 drzwi — w sieniach zaś dano nową podłogę (63 m²). W bieżącym roku urządzono także nową studnię wierconą, w której jest podostatkiem czystej i zdrowej wody. W tutejszej okolicy opadły wody w kopanych studniach w ostatnich latach tak, że okazał się wielki brak wody, która w małej swej ilości ływała zanieczyszczona mułem; to samo stało się i w dawniejszej studni szkolnej i z tego też względu musiano zaopatrzyć zakład w nową wierconą studnię.

IX. Gospodarstwo.

1. Obszar ziemi o powierzchni 31 morgów do gospodarstwa szkolnego należący obejmuje tylko samą rolę, a to dzierżawionych 21 morgów obok budynków szkolnych w jednym kawałku (własność J. E hr. Lanckorońskiego) i 10 morgów w 4 parcelach blisko siebie położonych w obrębie gminy Ułaskowiec, oddalonych około trzy kilometry od budynków szkolnych, a zakupionych na własność szkoły kosztem funduszu krajowego.

2. Budynki gospodarskie, bliżej opisane w poprzednich sprawozdaniach są w zupełnie dobrym stanie. — Na wzmiankę zasługuje urządzenie krowiarni do ciągłego utrzymywania nawozu stajennego pod bydlętem, jako wzór do naśladowania dla gospodarstw, w których zwyczajowem przechowaniem nawozu stajennego na dworze marnuje się bardzo wiele pokarmów roślinnych z wielkim uszczerbkiem dla roli.

3. Inwentarz martwy pomnożono w bieżącym roku plewnikiem „Planet“, który używa się także jako doskonały spółchniacz i okopywacz, a w podkładance ściernisk, osobliwie w mieszczańskich, zastępuje wybornie pług, wymagając znacznie mniejszej siły pociągowej. To wielostronne i bardzo dobrze działające a przytem niezwykle lekkie narzędzie zasługuje na rozpowszechnienie tak w większych jak i mniejszych gospodarstwach. Sprawiono także w bieżącym roku podwójny wałek pierścieniowy, który ułatwia bardzo dokładniejszą uprawę ciężkiej podolskiej gleby, bo przez przyciśnięcie skiby takim wałem uzyskuje się dostateczne popękanie a względnie rozkruszenie nie zanadto zwykle spojonych skib, przez co to narzędzie dalsze należyte doprowadzenie roli bardzo ułatwia i pomaga właścicielowi a tak potrzebnemu wydobrzeniu roli. Wał taki w uprawie buraków okazał się także nader skuteczny, bo jego użycie zastosowane przed i po

wprowadzeniu nasienia w roli przyspiesza bardzo pożądane szybkie i równe zejście buraków i powoduje mniejsze uszkodzenie przez drutowce.

4. Inwentarz żywy składa się z koni roboczych, bydła rogatego i trzody chlewnej. Owiec z braku pastwiska nie utrzymuje się.

a) Koni roboczych, zwykłych fornalskich, zakupywanych w miarę potrzeby, utrzymuje się dwie pary.

b) Bydła rogatego utrzymuje się: krów 6—8 sztuk, 3—4 jałowice, dwoje cieląt oraz buhaja subwencyjnego rasy „Simental“.

Do utrzymania krowiarni w należytej ilości i dla odmłodzenia jej przysadza się co roku jedna lub dwie cieliczki, co roku też przybywa i krowa pierwiastka, a najstarszą lub mniej mleczną sprzedaje się. — Dwuletnie jałowki przyucza się do pociągu, aby później jako krowy mogły być użyte do zaprzęgu w pomocniczych sprzężajnych robotach. Buhaja subwencyjnego rasy simentalskiej dopuszcza się według instrukcyi Towarzystwa gospodarskiego do krów włościan za opłatą, która wraz z subwencją pokrywa koszt utrzymania buhaja. Buhaja używa się także uniarkowanie do pociągu, a to do dowózki paszy zielonej, snopów, drew wywózki gnoju i t. p. Mleka od 8 krów utrzymuje się przeciętnie 16,000 l. (w bieżącym roku 19007 l.). Mleko oddaje się na rachunek stołowania uczniów w cenie po 9 groszy za litr. W tej samej cenie bywa sprzedawane także zbywające mleko stronom.

Mleko i wyroby nabiałowe nie tylko wystarczają na potrzeby zakładu, ale pozostaje jeszcze pewna ilość do spieniężenia, mianowicie od czasu zaprowadzenia wirówki (Alfa Baby), przy pomocy której uzyskuje się masło wybornej jakości.

c) Trzoda chlewna składa się z 1 własnego knura (subwencyjnego nie utrzymuje się, bo przez styczność z obcą trzodą łatwo można sprowadzić zarazę) i 4 maciory. Hodowla świń jest skierowaną na sprzedaż prosiąt odessanych i mały dochówek materiału żeńskiego. Podstawę żywienia świń stanowią w zimie drobne ziemniaki z gospodarstwa własnego i oskrobiny ziemniacze z kuchni zakładowej. Dla stosownego normowania paszy dokupuje się grysu, w lecie zaś głównym pożywieniem jest lucerna, odpadki kuchenne i nabiałowe (mleko zbierane, serwatka, maślanka).

Etatu służby gospodarskiej niema żadnego, bo uczniowie sami obsługują całe gospodarstwo szkolne, które porachunkiem opłaca zarobek uczniów (około 800 K. rocznie). Koszt ten obrobienia gospodarstwa szkolnego przez uczniów co roku jest uwidoczniiony cyframi w rozchodach gospodarstwa szkolnego (obecnie obsługa koni 24 K., obsługa bydła rogatego 97 K., obsługa trzody chlewnej 23, robocizna folwarczna 769 K., robocizna na polu tytoniowem 19 K. razem w całym roku koszt robocizny wynosił 944 koron). Bliższe szczegóły, odnoszące się do zasad prowadzenia gospodarstwa szkolnego objęte są osobnym planem gospodarskim, który podała dyrekcyja w sprawozdaniach lat poprzednich.

Według tego planu wprowadzono w gospodarstwie szkolnem następujący podział pól:

A) Pole przy szkole

dzierżawa na gruntach J. E. hr. Lanckorońskiego.

I. Płodozmian główny	morgów 17
1. Ugor gnojony z przedplonami (mięszanki, sorgo, owies).	
2. Pszenica podsiana koniczyną z trawami.	
3. Koniczyna z trawami, 2 pokosy na siano.	
4. Koniczyna 1 pokos na siano i dodanie pół nawozu stajennego.	
5. Pszenica.	
6. Na silniejszym nawozie buraki cukrowe i pastewne.	
7. Jęczmień — kukurudza.	
8. Groch w połowie, w drugiej połowie ziemniaki.	
9. Żyto, pszenica, owies.	

Do przeniesienia . . . morgów 17

	Z przeniesienia	morgów	17
II. Pole lucernowe		"	3
Lucerna przez 6 lat	1 m 800 ⁰ □		
Na silnym gnoju kukurudza ziemniaki 1200 ⁰	1 m 800 ⁰ □		
potem marchew i pasze zielone 1200 ⁰			
III. Pole tytoniowe — na gnoju tytoń	200 ⁰ □		1
" okopowe i ogrod	1400 ⁰ □	"	
Razem		morgów	21

B) Pole przy jeziorze ma . . . . . " 10

2. Mieszanka na siano.
2. Pszenica.
3. Koniczyna, 2 pokosy.
4. Kukurudza.
5. Owies — przy wcześniejszym zbiorze kukurudzy pszenica
6. Na gnoju kukurudza.
7. Owies.
8. Groch i wyka na nasienie.
9. Żyto.

Razem . . . . . morgów 31

Wynik z gospodarstwa w ubiegłym roku szkolnym 1904/5 był następujący

1. W dziale produkcji rolnej.

Gatunek płodu	Prze- strzeń		P l o n					Plon z 1 mg. ziarna celnego w kg.
			w ziar- nie		w sło- mie i plewie	w sia- nie	w głą- biach i w li- ściach	
	celn.	pośl.						
		m.	saż.	k i l o g r a m y				
Żyto	1	1173	2508	15	4665	—	—	1449
Jęczmień	1	922	1885	22	2444	—	—	1200
Pszenica	5	503	7652	59	13222	—	—	1441
Owies	3	1391	4388	—	6531	—	—	1136
Groch	1	1221	2352	—	2766	—	—	2743
Kukurudza	3	300	2065	—	5903	—	—	611*)
Fasola	—	572	258	—	300	—	—	756**)
Wyka	—	504	45	—	180	—	—	142
Ziemniaki	1	767	—	—	—	—	19690	13910
Buraki pastewne	1	632	—	—	—	—	39510	28320
Buraki cukrowe	—	800	—	—	—	—	7920	15840
Marchew pastewna	—	160	—	—	—	—	2280	22800
Mieszanka na siano	1	60	—	—	—	1950	—	1876
Konicz na siano i nas.	4	1300	13	—	—	6261	—	1282
Kapusta 25 ³ / ₄ kop	—	200	—	—	—	—	3965	31720**)
Tytoń	—	290	—	—	—	—	25	—
Zielona pasza	2	905	—	—	—	—	—	—
Okazowe pole	—	100	—	—	—	—	—	—
Razem	31	—	21166	96	35911	8211	73390	—

^{*)} Nie dojrzała. ^{**)} Grad zbił.

2. W dziale produkcyi zwierzęcej.

a) Krowiarnia: Stan 30. czerwca 1905 – 8 krów, 1 jałówka, 2 cieląt i 1 buhaj subwencyjny.

W ciągu roku udojono mleka od 8 krów	19007·75	po 9 gr. =	1710·72 K
" " sprzedano 9 cieląt za	.	.	159·90 "
" " " 2 chore krowy	.	.	140·— "

Razem . . . . . 2030·62 K

Na wirówce oddzielono 13.276 lit. mleka, z czego wyrobiono 521 kg. masła, a więc na 1 kg. masła wypada 25 $\frac{1}{2}$ litrów mleka.

b) Trzoda chlewna: Stan 30. czerwca 1905 – 1 knur 4 letni, 1 locha 4 $\frac{1}{2}$ letnia, 3 lochy po 3 $\frac{1}{2}$ r., 2 loszki 2 miesięczne.

Za sprzedane 57 prosiąt uzyskano 632·30 K.

Nawozem uzyskanym od powyżej wymienionego inwentarza i 4 koni roboczych wygnojono:

na polach głównego płodozmianu	4 morg. po	200 q	800 q
" " " "	2 " "	150 "	300 "
" " przy jeziorze	2 " "	200 "	400 "
" " tytoniowem	0·5 " "	300 "	150 "
" " lucernianem	2 " "	300 "	600 "

Razem 10·5 morgów 2.250 q

Nawóz utrzymuje się ciągle pod bydłem i podściela się codziennie w stajni gnojem końskim i z pod trzody. Chwilowo przechowuje się nawóz stajenny na gnojarni dla wskazania uczniom, jak się w takim razie obchodzić powinno z nawozem. Urabia się też komposty z odchodów ludzkich, uprzątaných 2 razy tygodniowo przez uczniów zapomocą odpowiednio urządzonych zbiorników z półbeczek naftowych, chwastów i z ziemi z gościńców, które polewa się gnojówką, ściekającą do zbiornika z chlewni. Kompostu używa się na zasilanie lucerny. Mając znaczny zapas nawozów i kompostów, nie używa się w gospodarstwie szkolnem nawozów sztucznych, zwłaszcza, że te w suchym klimacie podolskim często zawodzą. Doświadczenia nawozowe pod kierunkiem stacyi chemiczno-rolniczej, a pod dozorem nauczyciela fachowego p. Włodzimierza Grodzkiego, odbywają się na sąsiednim folwarku nagórzanieckim, uczniowie więc naszej szkoły, biorąc po części współudział w wykonaniu tych prób, korzystają z ich wyników, które ogłasza w swych sprawozdaniach stacya chemiczno-rolnicza w Dublanach.

Pod względem finansowym przedstawia się wynik gospodarstwa szkolnego w roku 1904/5 jak następuje:

Rozchody.

I. Ogólne.

Przychody.

Czynsz za grunta skarbu jagieln.	1000·—
Ubezpieczenie budynków szkoln.	78·05
Utrzymanie	119·54

Razem . . 1197·59

II. Inwentarz martwy.

1. Maszyny i narzędzia.

Wartość na początku r. 1904 $\frac{1}{7}$	1179·37
Przykupno, odnowienie i utrzy-	
manie	429·66

Razem . . 1608·97

Wartość inwentarza martwego	
z końcem roku $\frac{30}{6}$ 1905	1182·55

Razem . . 1182·55

Rozchody.**2. Uprząż.****Przychody.**

Wartość upręży $\frac{1}{7}$ 1904 . . . 66·56
 Przykupno, odnowienie i utrzy-
 manie . . . . . 105·91

Razem . . 172·47

Wartość upręży z końcem roku
 $\frac{30}{6}$ 1905 . . . . . 79·19

Razem . . 79·19

III. Inwentarz żywy.**a) Konie robocze:**

Wartość na początku roku $\frac{1}{7}$
 1904 — 4 koni . . . . . 520·—

Razem . . 520·—

Wartość przy końcu roku $\frac{30}{6}$
 1905 — 4 koni . . . . . 1180·—

Razem . . 1180·—

b) Bydło rогate:

Wartość bydła na początku $\frac{1}{7}$
 1904 r.:
 8 krów o wadze 3950 kg.
 2 jałówki " 955 "
4950 kg. $\times$ 40 = 1962·50

Razem . . 1962·50

Wartość bydła $\frac{30}{6}$ 1905:
 8 krów o wadze 3719 kg.
 1 jałówka " 300 "
 2 cieląt " 137 "
4156 kg. $\times$ 40 = 1661·40

Razem . . 1661·40

c) Trzoda chlewna:

Wartość trzody chlewnej $\frac{1}{7}$ 1904:
 knur o wadze 180 kg.
 4 lochy " 541 "
 2 prosiat " 70 "
791 kg. $\times$ 60 . 474·10

7 " 3 tygodniowych po 5 K. 35·—

Razem . . 509·60

Wartość trzody chlewnej $\frac{30}{6}$ 1905:
 knur o wadze 190 kg.
 4 lochy " 520 "
710 kg. $\times$ 60 = 426·—

2 loszki 2 mies. po 10 . . . 20·—

Razem . . 446·—

IV. Zapasy płodów rolnych.

Pozostałość z r. ubiegłego $\frac{1}{7}$ 1904:
 żyta 704 $\times$ 13 . . . . . 92·52
 pszenicy 1705 $\times$ 18 . . . . . 306·90
 jęczmienia 72 $\times$ 12 . . . . . 8·14
 owsa 545 $\times$ 14 . . . . . 79·10
 grochu 60 $\times$ 16 . . . . . 9·60
 kukurudzy 1647 $\times$ 14 . . . . . 230·58
 grysu 23 $\times$ 7·25 . . . . . — 94
 pośladu 10 $\times$ 6 . . . . . — 60
 koniczyzny 11 $\times$ 100 . . . . . 11·—
 wyki 141 $\times$ 10 . . . . . 14·10
 moharu 7·25 $\times$ 36 . . . . . 2·61
 sorga 3 $\times$ 40 . . . . . 1·20
 gorczycy 2 $\times$ 30 . . . . . — 60

Razem . . 757·89

Wartość zboża $\frac{30}{6}$ 1905:
 żyta 798·5 $\times$ 11 . . . . . 87·83
 pszenicy 657 $\times$ 16 . . . . . 105·12
 jęczmienia 173 $\times$ 12·5 . . . . . 21·62
 grochu 151 $\times$ 16 . . . . . 24·26
 kukurudzy 294 $\times$ 16 . . . . . 47·04
 grysu 51 $\times$ 10 . . . . . 5·10
 końskiego zębu 9 $\times$ 27 . . . . . 2·43
 sorga 22 $\times$ 40 . . . . . 8·80
 moharu 19 $\times$ 44 . . . . . 8·36
 ziemniaków 531 $\times$ 3 . . . . . 15·93

Razem . . 326·39

V. Obroty bieżące w ciągu roku 1904/5.

I. Na rachunek produkcji zwierzęcej.

a) Konie robocze:

Gotówką:

kucie koni	52.90
przykupno ziarna 3275 kg.	392.62
drobne sprzęty	20.40
kupno 2 koni	800.—
obsługa (porachunkiem) 120 dni	24.—

Z własnego gospodarstwa:

Na paszę siana	5372 kg.
„ „ buraków	3980 „
„ „ ziemniaków	560 „
„ „ i podśc. słomy 7843 „	7843 „
ziarna na obrok	3241 „

Razem . . 1289.92

sprzedaż konia starego	60.—
za ziarno dla trzody chlewnej	53.5 kg. . . . .
	6.18

We własnem gospodarstwie roboczych dni parokonnnych 230, produkcyja gnoju 300 q.

Razem . . 66.18

b) Bydło rogate:

Gotówką:

odnowienie inwentarza mar- twego	21.52
ubezpieczenie buhaja	3.44
grysu 2895.9 kg.	277.87
makuchów 1697 kg.	135.76
soli 200 kg.	21.60
słomy 1200 kg.	19.20
obsługa (porachunkiem) 489 dni	97.80

Z własnego gospodarstwa:

ziarna	1542 kg.
siana	5918 „
słomy	22858 „
buraków	34000 „
marchwi	2280 „

Razem . . 577.19

Gotówką:

za mleko 19007.5 × 9	1710.72
„ 9 cieląt	159.90
„ 2 chore krowy	140.—
2 skokowe 42 po 1 K.	42.—
subwencya na utrzymanie bu- haja	120.—
za odsprzedaną sól bydłą	38 × 11 . . . . .
	3.08

We własnem gospodarstwie wyprodukowano gnoju 1850 q.

Razem . . 2175.70

gotówką: mleko zbierane

2612.75 × 4	104.51
maślanki 103 1/2 × 2	2.07
kukurudzy 95 kg.	12.79
drobne kosza	4.40
żyta 33.5 × 11	3.68
jęczmienia 20 × 12.25	2.50
grysu 334.1	32.72
obsługa (porachunkiem) 118 dni	23.60

Z własnego gospodarstwa:

ziarna	2205
ziemniaków	5009
słomy i plew	4782

Razem . . 186.27

sprzedaż prosiąt 55	566.30
„ mięsa z 2 loszek	75 kg. × 38 . . . . .
	66.—

We własnem gospodarstwie produkcyja gnoju 100 q.

Razem . . 632.30

Zestawienie.

	Dług	Mienie
I. Wydatki ogólne	1197 K 59 g.	— K — g.
II. Inwentarz martwy 1) maszyny i narzędzia . .	1608 " 97 "	1182 " 55 "
2) uprząż	172 " 47 "	79 " 19 "
III. Inwentarz żywy a) konie robocze	520 " — "	1180 " — "
b) bydło rogате	1962 " 50 "	1661 " 40 "
c) trzoda chlewna	509 " 60 "	446 " — "
IV. Zapasy płodów rolnych	757 " 89 "	326 " 39 "
V. Obroty bieżące:		
1) na rachunek produkcji zwierzęcej		
a) konie robocze	1289 " 92 "	66 " 18 "
b) bydło rogате	577 " 19 "	2175 " 70 "
c) trzoda chlewna	186 " 27 "	632 " 30 "
2) na rachunek produkcji roślinnej		
a) folwarcznej	1143 " 49 "	3147 " 19 "
b) pole tytoniowe	21 " 94 "	11 " 79 "
Razem . .	9947 K 83 g.	10908 K 69 g.
Po strąceniu wydatków (w czem rob. uczn. = 769-65)	— " — "	9947 " 83 "
Zostaje czysty dochód . .	— K — g.	960 K 86 g.

czyli z 1 morga 30.96 K.

X. Kronika szkoły.

Za pośrednictwem szkoły tutejsze kółko rolnicze zaopatruje się w nasiona gospodarskie, a członkowie tegoż coraz więcej rozpowszechniają siew rządowy tak iż już drugi siewnik rządowy „Agricola“ zakupili.

Wystawę maszyn i narzędzi w Tarnopolu zwiedzali uczniowie III. roku pod kierunkiem nauczycieli fachowych.

Kierownik szkoły miał dwa odczyty na zgromadzeniach Oddziału podolskiego Towarzystwa gospodarskiego w Ułaskowcach i w Czortkowie, a to:

1) „Następstwo pszenicy w podolskich warunkach“.

2) „Nawozy zielone w ścierniskach“.

W ubiegłym roku szkolnym odbył się jak zwykle kurs ćwiczeń szkolnej straży pożarnej. Kurs przeprowadził p. Kazimierz Sarzelecki, okręgowy inspektor straży ochotniczych, w sierpniu i wrześniu 1904.

Przy egzaminach był obecny Dr. Ignacy Szyszyłowicz, radca Wydziału krajowego.

Z Dyrekeyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy.

W Jagielnicy dnia 23. listopada 1905.

Antoni Świeżawski, w. r.

kierownik szkoły.

Sprawozdanie

Dyrekeyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach
za rok szkolny 1904/5.

Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Kobiernicach, założona w r. 1885 kształci synów włościan na praktycznych gospodarzy jak również z pożytkiem pomocników do większych gospodarstw.

Skład grona nauczycielskiego.

1. Adolf Poniński, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy. Uczył hodowli, weterynaryi, rachunkowości i zarządu gospodarczego, ustaw mających styczność z gospodarstwem, prowadził administrację zakładu i gospodarstwa szkolnego.
2. Stanisław Kostka, nauczyciel fachowy; uczył nauk przyrodniczych, rolnictwa, sadownictwa, mleczarstwa, prowadził mleczarnię i ogród szkolny.
3. Karol Błaszkievicz, nauczyciel do nauk elementarnych; uczył języka polskiego, rachunków, geometryi, historyi, geografii, kaligrafii, rysunków, prowadził bibliotekę i spiżarnię internatu.
4. Jan Kamiński, instruktor do robót praktycznych, zarządzał garderobą i prowadził ćwiczenia ochrony pożarnej.
5. Ks. Gabryel Bobrowski, z konwentu Braci Mniejszych, udzielał nauki religii i odprawiał nabożeństwo w kaplicy miejscowej.

Nauki udzielane w szkole.

Nauka w szkole trwa trzy lata i obejmuje naukę teoretyczną i praktyczną. W półroczu zimowem każdy kurs ma dwa dni z rzędu naukę a jeden praktyki, w letnim zaś kursie dwa dni praktyki a jeden nauki jednorazowej. Miesiące lipiec i sierpień i zależnie od okoliczności miesiąc wrzesień poświęcone są głównie praktyce

Ilość godzin poszczególnych przedmiotów tygodniowo wynosiła :

	R o k n a u k i					
	w półroczu zimowym			w półroczu letnim		
	I.	II.	III.	I.	II.	III.
Religia	1	1	1	1	1	1
Język polski	4	2	2	2	2	1
Rachunki	4	3	2	2	2	2
Historia i geografia	2	2	2	1	1	1
Kaligrafia i rysunki	2	2	1	—	—	—
Nauki przyrodnicze	6	1	—	4	—	—
Rolnictwo	—	4	3	—	2	2
Hodowla i weterynaryja	—	3	4	—	2	2
Mleczarstwo	—	—	2	—	—	—
Zarząd gospodarski	—	1	2	—	—	1
Ustawy	—	—	1	—	—	—
Sadownictwo i ogrodnictwo	—	—	1	—	—	—
Miernictwo	—	—	—	—	—	2
Razem	19	19	21	10	10	12

Nauka praktyczna oparta jest o gospodarstwo szkolne, mleczarnię, ogród, gdzie uczniowie sami wykonują wszelkie roboty pod kierunkiem nauczycieli i instruktora. Uczniowie są porozdzielani do poszczególnych służb po trzech, jak: do obory, mleczarni, koni, ogrodu, pełnią te służby po dziesięć dni i codzień składają ustny raport a z końcem służby pisemny. Jeden uczeń starszy pełni służbę ogólną w roli wójarza, odbiera codziennie dyspozycje i rozdziela rano uczniów do poszczególnych zajęć, uczy się dozorować i prowadzić poszczególne roboty.

Środki naukowe.

Do nauki teoretycznej służą zbiory naukowe, które w miarę potrzeby są uzupełniane.

W ubiegłym roku dokupiono 13 modeli botanicznych, przybory do kontroli mleczności krów, miarę do oznaczania wagi bydła, trokary i sondy.

Bibliotekę liczącą obecnie 600 dzieł, uzupełniono 28 książkami: Charousek „Katechismus der Milchwirtschaft“, Pott „Handbuch der Thierischen Ernährung“, Frost „Bezáhlung von Milch und Rahm nach Fettgehalt“, „Dänische Kontrolvereine“, „Wzory do obliczania podatku“, Kraft „Uprawa roślin gospodarskich“, Falkowski „Chów drobiu“. Arct. „Atlasik botanizny“, Arct. „Grzyby jadalne i trujące“, Arct. „Botanika na przechadze“, „Ustawa o włościach rentowych“, Arct. „Motyle“, „Owady“, „Rośliny trujące i lecznicze“, Szybiński „Uprawa roślin pastewnych“, Langauer „Ogród szkolny“. Powieściowe: „Robinson Krouzoe“, „W pustyniach Australii“, „Młody jeniec“, „Wędrowiec leśny“, „Na dalekiej północy“, „Obce ludy — obce kraje“, „Król chłopów“, „Lubonie“, „Pasierby“ i inne.

Szkoła prenumerowała: „Gazetę Lwowską“, „Tygodnik rolniczy“, „Rolnik“, „Rolnik i Hodowca“, „Ziemnianina“, „Przewodnika kółek rolniczych“, „Przegląd weterynarski“, „Czasopismo dla spółek rolniczych“, „Gazetę niedzielną“, „Rolnik śląski“, „Gazetę mleczarską“, „Molkerei-Zeitung“, „Ogrodnictwo“.

Mleczarnia jest środkiem naukowym i częścią składową gospodarstwa. Uczniowie kolejno do służby w mleczarni przydzielani wykonują wszelkie prace mleczarniane, jak: odbiór mleka, przechowanie, oddzielanie na wirówce, prze-róbka na masło i ser, wydawanie i sprzedaż, wysyłka i pakowanie.

Ogród szkolny służy do demonstracji sposobów uprawy różnych roślin gospodarskich, prowadzenia szkółki owocowej, przeprowadzania doświadczeń nawozowych i z uprawą roślin w ogólności, tudzież do produkcji warzyw na potrzeby szkoły.

Przeprowadzono mianowicie doświadczenia z kilkoma odmianami ziemniaków, tudzież okazowe doświadczenia dla uczniów, w jakim stopniu wpływa na vegetację i wydatek roślin zbożowych gęstość i pora siewu, jak również głębokość przykrycia. Doświadczenia te przeprowadzono z pszenicą, żytem i owsem. Po raz drugi w tym roku robi się doświadczenia nawozowe z ziemniakami.

Obecnie przeprowadza się również w ogrodzie szkolnym fytofenologiczne spostrzeżenia dla lwowskiej stacji botaniczno rolniczej.

Reszta ogrodu szkolnego, z wyjątkiem szkółki owocowej, gdzie się uczniowie praktycznie kształcą w uszlachetnianiu i prowadzeniu drzew owocowych, jest oddana pod warzywa, przeznaczone na potrzeby szkoły.

Frekwencja uczniów.

W roku ubiegłym było uczniów 42 na wszystkich trzech latach nauki, mianowicie na roku I. było 15, na II. r. 11, na III. r. 16. W ciągu roku wydano 6, z końcem roku 1904/5 liczyła więc szkoła 36 uczniów.

Z uczniów III. r. ukończyło szkołę 15, mianowicie:

1. Buczek Wojciech	postęp	dostateczny
2. Dobranowski Antoni	"	dostateczny
3. Gluza Józef	"	dostateczny
4. Gniłka Teofil	"	dostateczny
5. Julek Feliks	"	dostateczny
6. Koczur Ludwik	"	dostateczny
7. Łukasik Aleksy	"	dobry
8. Markowski Stanisław	"	dostateczny
9. Miąsko Franciszek	"	bardzo dobry
10. Palka Karol	"	dostateczny
11. Pawlik Wojciech	"	bardzo dobry
12. Półmis Józef	"	dostateczny
13. Sękowski Edward	"	dobry
14. Szajer Michał	"	dostateczny
15. Walczyk Jan	"	dostateczny.

Z tych 15-tu uczniów 3 pełnić będą powinność wojskową, 2 na własne gospodarstwo wróciło, 6 otrzymało posady przy większych gospodarstwach.

Uczniowie pochodzili z następujących powiatów: Biała 15, Kraków 5, Tarnobrzeg, Chrzanów, Wieliczka po 4, Bochnia, Nowy Sącz, Rzeszów po 2, Wadowice, Nowy Targ, Lwów po jednym. Jeden nadto uczeń pochodził z Rosyi. Wstępując do zakładu, mieli ukończoną szkołę ludową 1-klasową 13; szkołę ludową 3-klasową 3; szkołę ludową 4-klasową 11; szkołę wydziałową 5; kurs rolniczy zimowy 1; kurs mleczarski 1; niższą klasę gimnazjalną 7.

Według zajęcia rodziców było synów rolników 34, innych zawodów 9-ciu.

Sprawy internatu.

W prowadzeniu internatu nie zaszła żadna godna uwagi zmiana. Stółowanie uczniów prowadzono dalej we własnym zarządzie, koszt stołowania jednego ucznia wynosił 247 kor. 65 gr., koszt prania i ubrania 70 kor. 25 gr. Wikt uczniów jest prosty i zdrowy, składa się rano z zupy mlecznej z chlebem, drugie śniadanie chleb z omastą, na obiad trzy razy w tygodniu rosół i mięso,

w inne dnię zupa i legumina, podwieczerek chleb z omastą, na kolacye różne kasze z mlekiem lub omastą. Utrzymanie się w granicach budżetu, który od czasu założenia szkoły ten sam pozostaje, jest trudne, gdyż artykuły stale w naszej okolicy podnoszą się w cenie, a przybywający chłopcy z naszych okolic po większej części z domu już są do dostatniejszego wikt przyzwyczajeni. Nierzadko tu już można spotkać gospodarzy, którzy prawie codziennie na obiad mięso mają. Chociaż inne szkoły nie wyczerpują nawet budżetu na utrzymanie uczni przeznaczonego, to w szkole tutejszej z roku na rok coraz trudniej w ramach tegoż się utrzymać. Regularne życie — zdrowy wikt przyczyniają się do utrzymania zdrowia w korzystnym stanie. W poniżej zestawionej tabeli podaje się wydatek rozmaitych artykułów w kuchni zakładowej w r 1904/5 i ich cenę.

A r t y k u ł	Ilość kilogram.	Cena K
Mąka pszenna	1475	486
„ żytnia	7773	1751·68
Kasza hreczana	524	185·24
„ jęczmienna	752	188
„ kukurudziana	524	104·88
Pencak	255	56·70
Kasza perłowa	212	81·84
„ jagłana	349	104·95
Grysik	325	116·57
Ryż	620	227
Słonina	55	832
Smalec	454	703·70
Powidła	652	326·31
Masło	112·33	268·59
Sól	456	118·56
Kmin, pieprz i t. p.	12·85	24·90
Cukier	66	58·70
Ocet	56	17·70
Drożdże	21·60	33·82
Owoce	190	61·63
Herbata	1½	10·13
Mięso wołowe	1661	1659·72
Mięso wieprzowe	80	113
Jaja	440 szt.	22·20
Chleb	645	111·10
Groch	75	15·00
Fasola	529	162·14
Kapusta	1320	46·12
Śledzie	190 szt.	20·20
Buraki	830	66·32
Ziemniaki	8547	445·15
Inne warzywa	3018	43·38
Kawa i cykorya	3½	3·96
Mleko pełne	3142	391·55
„ chude	5723	343·42
Śmietana	82	49·45
Maślanka	322	22·41
Ser	99	92·62
		9771·71 kor.

Sam więc wikt, nie licząc opału, światła i opłaty służby jak i dokupna sprzętów kuchennych, kosztował w r. 1904/5 9771 K.

Budynki szkolne.

W roku ubiegłym przeprowadzono większe roboty konserwacyjne kosztem 2058 kor. Zrestaurowano mieszkanie nauczyciela fachowego, dając 3 nowe piece, futryny w drzwiach i pomalowano pokoje. Postawiono nowe ustępy dla uczniów. Pokryto drewnianą i stodołę papą, a w dachu nad stajniami zużyte szczytowe wiązania zastąpiono nowymi i wzmocniono mury ogniowe. W budynku szkolnym postawiono 3 nowe piece. W mieszkaniu instruktora 2 nowe okna i piec. Na rok przyszły pozostaje jeszcze cały szereg robót konserwacyjnych i ogrodzenie zakładu. Oprócz tych robót trzy razy do roku bieli się sypialnie i sale naukowe, co w szczupłych ubikacjach ze względów zdrowotnych jest koniecznym. Po około 4 razy do roku zapuszczane są specjalnym olejem.

Gospodarstwo szkolne.

Cały obszar gruntów szkolnych wynosi 56 mrg. 1330 sąż. Z tego zajęto pod budynki szkolne, folwarku i ogród 7 morg. 189 sąż., reszta, t. j. 49 mrg. 1149 sąż., dzieli się:

1. pola orne	.	.	.	.	.	38 mrg.	399 sąż.
2. łąki	.	.	.	.	.	8	„ 280 „
3. ogród nauczycieli	.	.	.	.	.	—	„ 1340 „
4. pastwisko „pod gruszką“	.	.	.	.	.	1	„ 29 „
5. wikliny	.	.	.	.	.	—	„ 478 „
6. brzegi młynówki i rowy	.	.	.	.	.	—	„ 1223 „
Razem						49 mrg.	1149 sąż.

Grunta najbliższe leżą w odległości przeszło 1 km. za gościńcem, prowadzącym do Białej i są rozdzielone na dwa osobne daleko od siebie położone działki.

Dział większy, „Ugory“, obejmuje powierzchnię 33 mrg. 879 sąż. Gleba ciężka, ilasta, powstała z żółtych podkarpackich ilów. Zawartość piasku bardzo małego dość znaczna. Gleba ta trudna i ciężka do uprawy, wymagająca silnego inwentarza tak martwego jak i żywego.

Dział ten jest zdrenowany, lecz z powodu zbyt szerokiego odstępu drenów działanie słabe. Na dziale tym zaprowadzono 2 rotacje, a to z tej przyczyny, że nie na wszystkich kawałkach możliwa jest uprawa okopowych.

Rotacja I: 1. buraki, marchew; 2. owies; 3. jęczmień zimowy na żużlach i kainicie, mieszanki, groch w poplonie. W polu trzecim uprawiano dawniej mieszanki, lecz z powodu założenia lucernika odpadła potrzeba uprawy pasz zielonych.

Rotacja II. obejmuje pięć pól: 1. mieszanki zimowe, letni łubin na zielony nawóz, żużle i kainit; 2. pszenica; 3. owies, wapno; 4. koniczyna; 5. 1/2 pszenicy, 1/2 owies, żużle.

W polu 4-tem połowa koniczyny idzie na jeden pokos, a następnie uprawia się pod pszenicę, a druga połowa na 2 pokosy. Rotacja ta obchodzi się bez obornika, natomiast ma nawozy zielone, a obejmuje najniższe grunta i najodleglesze.

Dział II. pól „Zawieźnica“ położony nad młynówką obejmuje 13 mrg. Gleba glinkowata z domieszką żwiru, który przechodzi szerokim pasem przez wszystkie pola.

Rotacja 5-polowa: 1. ziemniaki wczesne, fasole; 2. żyto, kainit, żużle, groch w poplonie; 3. ziemniaki; 4. owies; 5. żyto (groch w poplonie na przeoranie).

Podane rotacje są stale zachowane z małymi tylko zmianami, zależnie od potrzeby paszy. Łąki przez coroczne nawożenie wozami sztucznymi, gnojówką, kompostami, jak i podsiewanie trawami w części już znacznie poprawione i wyróżniają się porostem traw wyborowych, aczkolwiek co do obfitości siana jeszcze

dość dużo pozostawiają do zyczenia. Dlatego dodzierżawia się jeszcze 8 mg. łąki, która częściowo służy za pastwisko, a częściowo zbiera się jeden pokos a następnie służy jako pastwisko.

Główną podstawą dochodów gospodarczych jest obora zarodowa czerwonego bydła polskiego, które staje się coraz więcej użyteczne w kierunku mleczności i chowie reproduktorów, w części rozchodzących się w najbliższe okolice szkoły — częścią zaś do dalszych okolic. Stan obory z dnia 30. czerwca 1905 i wynik jej przedstawia się następująco: 9 krów, 4 jałówki, 1 buhaj i 4 buhajki.

Wydatek mleka w roku 1904.

Nr. krowy	Ilość dni dojnych	Ilość mleka litr.	% tłuszczu	Średnia żywa waga kg.	Wiek lat
6/330	310	2153·75	5·3	435	10
21/505	340	3339·50	4·9	510	9
18/504	300	3027·75	4	475	10
22/49	278	2714·50	4·6	500	7
28/52	330	2664·25	4·8	430	6
29/51	320	2965·50	4·5	360	6
30/506	300	2634·75	4·8	430	6
36/53	292	2135·50	4·6	370	6
35/50	290	2040·25	5·8	400	6

Przeciętnie na krowę wypada 2629 l. mleka, czyli 7·2 l. dziennie % tłuszczu 4·8. Przeciętna waga cieląt po urodzeniu 35 kg. Obora szkolna należy do tych nielicznych obór rasy czerwonej polskiej, które zachowały się w zupełnej czystości, nie dopuszczając krzyżowania czerwonymi fryzami, a posługuje się buhajami zakupywanymi w oborze w Jodłowniku. Obora szkolna jest dowodem, że bez użycia innego bydła choćby typu pokrewnego — bydło nasze da się przy wytrwałości i cierpliwości znacznie poprawić a z biegiem czasu, o ile naturalnie tych kilka obór pozostałych będzie dalej konsekwentnie pracowało, bydło polskie powinno przestać być kopciuszkiem.

Przy dojeniu zastosowana jest od lat 3 metoda Hegelunda i uczniowie są w tej metodzie dojenia ćwiczeni. W porze zimowej przeprowadza się żywienie ściśle indywiduane, do czego służą żłoby odpowiednio przygotowane, tak, że każda sztuka dla siebie swoją porcyę dostaje i dla każdej sztuki każdorazowa pasza bywa odważona i obliczona, tak, że pojedyncza sztuka tylko tyle dostaje, ile opłaci. Przytem uczniowie nabierają wprawy w przygotowaniu, odmierzaniu karmy o kontroli dojności, i mogą być użyci jako tak zwani kontrolerzy związków hodowlanych.

Hodowla trzody chlewnej, jak już w zeszłorocznym sprawozdaniu było wykazane, ograniczona jest do trzymania kilku sztuk opasków w celu wyzyskania odpadków kuchennych. Z powodu braku chlewów właściwa hodowla nie może być prowadzona. Szczegółowe sprawozdanie i wyniki tego rodzaju żywienia i kontroli na wzór duński przedłożymy w następnym sprawozdaniu, gdyż prowadzone są dopiero od 1. stycznia 1905.

Wynik z gospodarstwa za rok 1904/5 podaję niżej i zauważyć muszę, że zeszłoroczna klęska posuchy i w szkolnem gospodarstwie znaczne szkody wyrządziła szczególnie w braku słomy, co tem dotkliwiej dało się odczuć, gdy i tak zwykła produkcja jest szczupłą, stąd większy jeszcze wydatek na ściółkę.

W ubiegłym roku uzupełniło się w dalszym ciągu ilość maszyn przez zakupno nowej sieczkarni, brony sprężynowej amerykańskiej, która doskonale pra-

cuje i skutecznie zastępuje dotychczas używane mało wydátne ekstyrpatory i innego rodzaju spulchniacze, a w oczyszczeniu roli znacznie tamte narzędzia przewyższa.

Wynik gospodarstwa rolnego za rok 1904/5.

Rodzaj płodu	Z e b r a n o w r o k u 1905						
	przestrzeń		ziarno		słoma	głąbie	pasza zielona i siano
	mg.	saż. ²	celne	poślad			
Żyto	5	200	6497	—	12994	—	—
Pszenica	3	1413	2910	10	5810	—	—
Owies	10	910	7350	2657	9176	—	—
Jęczmień zimowy	1	900	2760	—	2760	—	—
Ziemniaki	4	—	—	—	—	35231	—
Buraki	1	1000	—	—	—	34525	—
Marchew	—	600	—	—	—	6500	—
Pasza zielona, koni- czyzna	11	7	—	—	—	—	24549
Siano z łąk	—	—	—	—	—	—	26100
Bobik	—	300	165	—	—	—	—
Kapusta	—	100	—	—	—	360 szt.	—

Zasiewy na rok 1905/6.

Rodzaj płodu	Powierzchnia		Wysiano i wysa- dzono kg.	Uwaga
	mg.	saż. ²		
Żyto	5	950	490	Nawozów sztucznych użyto: żużli Thomasa 2900 kg. kainitu . . . . . 1700 " saletry chilijskiej 250 "
Pszenica	2	948	240	
Owies	12	368	1190	
Jęczmień	1	800	150	
Ziemniaki	3	1100	5727	
Lucerna	1	—	40	
Esparceta	1	—	200	
Buraki	2	—	40	
Konicz. czerw. i szwedzka	3	168	86	
Traw. podsiano łąki	—	—	142	
Mieszanki } groch, owies, } wyka, żyto	4	168	540	

Porównanie inwentarzy gospodarczych.

I. Inwentarz żywy.

a) Konie.

Stan dnia 30./6. 1905:

Stan dnia 30./6. 1904:

	K. h.		K. h.
skorogniady wałach	265.—	skorodniady wałach	265.—
kasztan	265.—	kasztan wałach	265.—
klacz siwa	170.—	klacz siwa	170.—
kasztan wałach	275.—	kasztanowaty wałach	275.—
gniady wałach	423.—	gniady wałach	423.—
" "	470.—	" "	473.—
Razem	1868.—	Razem	1871.—

b) Żrebaki.

Stan dnia 30./6. 1905:	K. h.	Stan dnia 30./6. 1904:	K. h.
2 wałachy	600—	1 klacz szpak	350—
1 klacz	200—	2 wałachy	600—
		1 klacz	200—
Razem	800	Razem	1150—

c) Bydło.

Stan dnia 30./6. 1905:	Stan dnia 30./6. 1904:
9 krów wagi 4444 po 54 . . . . . 2399—	9 krów wagi 4330 po 54 . . . . . 2338—
4 jałówki „ 1665 . . . . . 1665—	3 jałówki „ 955 po 1 . . . . . 955—
4 buhajki „ 750 . . . . . 750—	2 „ „ 440 . . . . . 440—
1 buhaj, połowa . . . . . 300—	1 buhajek „ 130 . . . . . 130—
	1 buhaj, połowa . . . . . 200—
Razem	5214—
	Razem . . . . . 4063—

d) Trzoda.

Stan dnia 30./6. 1905:	Stan dnia 30./6. 1904:
1 locha 150 kg . . . . . 120—	2 lochy wagi 300 kg . . . . . 240—
1 wieprzek 90 kg . . . . . 90—	1 knur „ 200 „ . . . . . 160—
	1 locha „ 40 „ . . . . . 40—
Razem	210—
	Razem . . . . . 440—

II. Inwentarz martwy.

Stan dnia 30./6. 1905 . . . . . 3081—	Stan dnia 30./6. 1904 . . . . . 3281—
przez dokupno i naprawę pod-	dokupiono szarpacz, sieczkar-
niesiono wartość . . . . . 600—	nię, brone sprężynową . . . . . 386—
Razem	3681—
	Razem . . . . . 3667—

III. Zapasy.

Stan dnia 30./6. 1905:				Stan dnia 30 /6. 1904:			
żyta	375	kg. po 16	K. . . . . 60—	żyta	358	kg.	57·28
pszenicy	110	" " 18	" . . . . . 19·80	owsa	4693	"	657·02
owsa	4527	" " 15	" . . . . . 679·05	grochu	1270	"	241·30
wyki	100	" " 22	" . . . . . 22—	wyki	503	"	90·54
esparcety	200	" " 36	" . . . . . 72—	m.rzepakow.	2261	"	316·54
gorczycy	100	" " 35	" . . . . . 35—	m. lnianych	396	"	55·34
tatarki	50	" " 20	" . . . . . 10—	melassy	1718	"	239·12
m. lnianych	144	" " 14	" . . . . . 20·16	otrąb	153	"	15·30
otrąb	1289	" " .	" . . . . . 128·90	kiełków	525	"	42—
kiełków	170	" " 8	" . . . . . 13·60	siana	25290	"	911·60
m.rzepakowy	402	" " 13	" . . . . . 52·26	słomy	1325	"	26·50
mellasy	5598	" " 13	" . . . . . 727·74	solu	33	"	2·64
siana	29242	" " 2	" . . . . . 1169·68	trocin	1 fura	"	4·40
słomy	6965	" " 2	" . . . . . 139·30				
żużli	400	" " 6·20	" . . . . . 24·80				
kainitu	1000	" " 3·60	" . . . . . 39·60				
trocin	1 fura	" " .	" . . . . . 3·40				
Razem . . . 3217·29				Razem . . . 2659·58			

Obroty bieżące.

I. Ogólne.

Czynsz dzierżawny	1708 K. 24 g.
Asekuracja płodów	51 „ 98 „
Razem	1760 K. 22 g.

II. Rachunek produkcji zwierzęcej.

a) Ōbora.

Dochód:		K. h.	Rozchód:	
1 buhaj do chowu . . .		385.—	Karma krów, cieląt i buhai:	
1 jałowica . . .		250.—	K. h.	
3 cieląt na rzeź . . .		24.—	siana . . .	2382 95·28
skokowe . . .		12·10	słomy, ściółki . . .	52194 740.—
		671·10	otrab . . .	41080 410·80
Nabiał:			buraków . . .	34375 343·75
mleka pełnego . . .	8509·75	1037·40	ziemniaków . . .	10665 213·30
" chudego . . .	5730·75	343·84	melassy . . .	5856 761·28
śmietany . . .	188·75	103·36	solu . . .	138 8.—
maślanki . . .	673·90	43·33	kiełków . . .	902 81·18
sera . . .	104·26	95·02	m. rzepakowych . . .	1806 252·84
masła . . .	289·97	667·25	m. lnianych . . .	252 35·28
trzoda za nabiał . . .	46.—	2290·20	grochu . . .	235 47.—
produkcji rolnej za nawóz . . .	600.—	646.—	owsa . . .	870 121·80
Razem . . .		3607·30	paszy zielonej . . .	1500 200.— 3310·51
			robocizna i światło . . .	156.—
			ścierki, szpagat, pa-	
			pier do masła . . .	3149.—
			Razem . . .	3498.—

b) Konie robocze i źrebaki.

Dochód:		Rozchód:	
Zwrot za zwózki . . .		Karma:	
Za 1 źrebaka . . .		siana . . .	15505 620·20
Razem . . .		jęczmienia . . .	1117 145·21
	504·20	otrab . . .	242 24·20
		słomy, ściółki, torfu . . .	13516 270·32
		ziemniaki . . .	7970 159·40
		marchwi . . .	6412 64·12
		owsa . . .	4720 660·80
		ospy . . .	10 1·40
		bobiku . . .	165 19·80
		solu . . .	35 9·10
		melassy . . .	663 86·19 2060·74
		obsługa i światło . . .	142.—
		lekarstwa, weterynarz . . .	23.—
		kucie . . .	172.—
		Razem . . .	2397·74
		upręże . . .	99·76
		Razem . . .	2497·50

c) Trzoda.

Dochód:		Rozchód:	
11 prosiąt . . .		Karma:	
2 lochy wybrakowane . . .		otrab . . .	113 11·30
knur . . .		melassy . . .	20 2·60
Razem . . .		słomy, ściółki . . .	1200 24.—
	474.—	ziemniaków . . .	895 17·95
		jęczmienia . . .	301 33·13
		grochu . . .	115 23.—
		ospy . . .	433 57·62 169·60
		nabiał . . .	46.—
		robocizna . . .	82.—
		drobne wydatki . . .	1·48
		Razem . . .	299·08

III. Produkcya rolna.

Dochód:		K. h.	Rozchód:		K. h.
Sprzedano siana kg. . .	155	14-80	dokupiono:		
owsa	765	119-08	otrąb . . . . . kg. .	4900	523-70
melassy	71	9-56	soli . . . . . " .	140	18-—
makuchu	53	8-06	torfu . . . . . " .	13500	200-64
jęczmienia	487	71-81	żużli . . . . . " .	3500	220-15
otrąb	272	29-07	grochu . . . . . " .	555	104-40
żyta	1660	266-50	melassy . . . . . " .	10500	1207-50
pszenicy	2460	469-70	żyta . . . . . " .	220	103-65
pośladów	95	9-30	trocin	12 fur	27-36
grochu	385	78-50	ściółki . . . . . " .	37200	379-60
ospy	212	29-68	kainitu . . . . . " .	3000	105-—
ziemniaków	10034	505-85	kiełki . . . . . " .	550	44-—
mąki	3673	838-68	nasiona i saletra		763-41
kapusty	6 kóp	12-—	dodzierżawienie łąki		560-—
buraków	150	1-50	transporty		215-07
za dzierżawę rowów		20-—	smarowidło, oleje		68-39
saletry	250	65-30	roboty kołodziejskie		100-68
żużli	200	12-20	„ kowalskie		251-74
kainitu	200	6-45	wapna 6200 kg		51-40
utrzymanie koni administr.	420-—		robocizna		700-—
obora za karmę	3310-51		miotły, cebrzyki i drobne		129-86
trzoda za karmę	169-60		mielenie		56-40
zasiewy na rok następny	1692-20		oborze za nawóz		600-—
Razem	8160-35		zwrot za zasiewy poprzedniemu rokowi		1347-51
					Razem 7778-46

Zestawienie.

	Dochody		Rozchody	
	K.	gr.	K.	gr.
I. Ogólne				
Czynsz dzierżawny i ubezpieczenie			1760	22
II. Inwentarz żywy:				
a) konie	1868	—	1871	—
b) żrebaki	800	—	1150	—
c) bydło	5214	—	4063	—
d) trzoda	260	—	440	—
III. Inwentarz martwy	3681	—	3667	—
IV. Zapasy	3217	29	2659	58
V. Obroty:				
bydło	3607	30	3498	—
konie robocze i żrebaki	504	20	436	76
trzoda	474	—	299	08
produkcyja rolna	8160	35	7778	46
Razem	27786	14	27623	10

Po strąceniu czynszu dzierżawnego okazuje się nadwyżka dochodów 1871 K. 04 gr.

Kronika szkoły.

W ciągu roku zwiedzano z uczniami gospodarstwa okoliczne i uczniowie brali też udział w premiowaniach bydła, jakie się odbywały w powiecie.

Z działalności szkoły zauważyć należy, że szkoła prowadziła przy pomocy Stacji botaniczno-rolniczej we Lwowie doświadczenia porównawcze z odmianami ziemniaków na parcelach 200 m², jak również przy pomocy c. k. Zakładu doświadczalnego przy Uniwersytecie Jagiellońskim doświadczenia nawozowe ze saletrą pod owies, z solami potasowymi i kainitem pod ziemniaki i buraki, tudzież z nowymi odmianami owsa.

Szkoła w wielu wypadkach udzielała pomocy i porady zgłaszającym się włościanom w chorobach zwierząt gospodarskich, a przez obsiewanie próbne pojedynczym włościanom ich parcel siewnikiem rzędowym, czyszczenie zboża tryerem pobudza do sprawiania lepszych narzędzi i maszyn. Przez udział nauczycieli i kierownika w Towarzystwie rolniczym szkoła coraz więcej znaczenia i wpływu nabiera.

W ubiegłym roku hospitował szkołę Radca Wydziału krajowego, Dr. Szyłowicz dwukrotnie, nadto przewodniczył przy egzaminach końcowych i rocznych.

Z Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach.

Kobiernice, 5. października 1905.

Adolf Poniński, w. r.

Sprawozdanie

Dyrekeyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Suchodole
za rok szkolny 1904/5.

1. Wiadomości ogólne.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Suchodole, otwarta we wrześniu 1898 r. ma za zadanie kształcić przede wszystkim synów włościańskich na zdolnych gospodarzy praktycznych. Wychowankowie tutejszej szkoły uczą się zarazem racjonalnej uprawy lnu i konopi, tudzież poprawnych sposobów wyrobu włókna z tych roślin (wyprawy tych roślin włóknistych).

2. Skład grona nauczycielskiego.

1. Edmund Bielski, kierownik a zarazem nauczyciel fachowy, uczył na drugim i trzecim roku rolnictwa, rachunkowości i zarządu gospodarczego, kierował zajęciami praktycznymi, oraz prowadził administrację gospodarstwa i szkoły. Po jego śmierci objął kierownictwo szkoły w marcu 1905:

Przemysław Cholewa, dotychczasowy kierownik szkoły rolniczej w Horodence, który uczył aż do końca roku szkolnego chowu zwierząt domowych, mleczarstwa, nauki zarządu i rachunkowości, oraz kierował praktyką gospodarczą i prowadził administrację zakładu.

2. Józef Froń, drugi nauczyciel fachowy, uczył chowu zwierząt gospodarskich, mleczarstwa, sadownictwa, nauk przyrodniczych i rysunków; nadto miał peruczony nadzór i kierownictwo nad stajniami, mleczarnią, ogrodami i szkółkami drzew owocowych. W marcu 1905 przeniesiony na stanowisko kierownika szkoły rolniczej w Horodence, a miejsce jego zajął dotychczasowy zastępca nauczyciela fachowego, p. Bronisław Gąsienica, który do marca uczył części rolnictwa na roku drugim i szczegółową uprawę roślin oraz ustawy rolne na roku trzecim; na I. i II. zaś roku rysunków i kaligrafii. Od marca do końca roku szkolnego uczył rolnictwa, ustaw rolnych i rysunków na III.; na I. i II. roku nauk przyrodniczych, — prowadził ogród okazowy i doświadczalny, oraz był pomocnym kierownikowi szkoły w prowadzeniu wszystkich działów gospodarstwa szkolnego.

3. Roman Sygnarski nauczyciel do nauk elementarnych, uczył języka polskiego, rachunków, historii i geografii.

4. Witold Obrąpalski, przydzielony w kwietniu 1905 r. w charakterze stypendysty Wydziału krajowego do tutejszej szkoły, uczył botaniki i zoologii i był pomocnym przy prowadzeniu gospodarstwa szkolnego, oraz przy dozowaniu uczniów.

5. Ks. Karol Marciak udzielał nauki religii obrządku łacińskiego.

6. Ks. Bogdan Polański udzielał nauki religii obrządku greckiego.

7. Wojciech Chłopiński, instruktor i dozorca uczniów, uczył wykonywania robót gospodarczych. Jako praktykantów do pomocy w dozowaniu gospodarstwa i uczniów używała dyrekcyja do 2-go października 1904 Antoniego Rossa, zaś od 1-go stycznia 1905 Józefa Kiełbasę, byłych uczniów tutejszej szkoły.

3. Nauki w szkole udzielane.

Nauka w krajowych niższych szkołach rolniczych dzieli się na teoretyczną i praktyczną. Pierwsza przeważa w okresie zimowym, t. j. od 1-go października do 1-go kwietnia, druga zaś w okresie letnim, t. j. od kwietnia do końca września.

Celem nauki teoretycznej jest wpoić w uczniów zasadnicze wiadomości z nauk ogólnie kształcących, języka polskiego, geografii, historii, rachunków, nauk przyrodniczych i nauk fachowych. — Przy naukach tych zadaniem każdego nauczyciela jest rozbudzić w uczniach zamiłowanie do przyrody, a przez to do zawodu gospodarczego, przede wszystkim zaś nauczyć ich myśleć do tego stopnia, by uczeń taki po wyjściu ze szkoły, bądź to na własnym gospodarstwie, bądź też na posadzie jako pomocnik gospodarczy, był w stanie sobie w każdym kierunku radzić.

Nauka teoretyczna uzupełnia się praktycznem wykonywaniem wszelkich robót w gospodarstwie szkolnem, połączonem z wyjaśnieniami, tak, że uczniowi każdemu cel pracy staje się jasnym, ułatwioną mu jest nauka teoretyczną zawiodowa, nadto będąc w należytem ciągłym ruchu, ćwiczy mięśnie, nabiera sił i zdrowia.

Nadmienić tu musimy, że w pewnych porach okresu letniego, celem wykonania na czas pewnych nie cierpiących zwłoki prac przy gospodarstwie, nauka teoretyczna na krótszy (z wiosną) lub też dłuższy (w czasie żniw) przeciąg czasu musi być przerwana.

Ze wszystkich czynności zdają uczniowie szczegółowe sprawozdania kierownikowi szkoły lub jego zastępcy.

Nauka jest udzielana według podziałów godzin, zatwierdzonych przez Wydział krajowy.

4. Środki naukowe.

Najważniejszym środkiem naukowym i demonstracyjnym, służącym zarazem do ćwiczeń praktycznych dla uczniów jest gospodarstwo szkolne. Oprócz tego posiada szkoła ogród warzywny, pole doświadczalne, okazowe, szkółkę drzew owocowych, małą plantację wikliny i chmielarnię.

Na polu doświadczalnym przeprowadza się rozmaite doświadczenia już to nawozowe, już też z rozmaitymi gatunkami płodów rolnych, mieszkankami i roślinami pastewnymi.

Pole okazowe obejmujące 25 arów, obsianem było najrozmaitszemi roślinami uprawianemi i to na poletkach 2 m² zajmujących.

Szkółka drzew owocowych coraz lepiej się rozwija i już w przyszłym roku szkoła nie tylko własne potrzeby będzie mogła zaspokoić, ale zarazem po przystępnej cenie odstąpić włościanom, których liczne zamówienia wpływają.

Oprócz tego do demonstracji i ćwiczeń przy nauce służy pasieka, składająca się obecnie z 12 pni.

Zbiory środków naukowych są w miarę możliwości pomnażane. Biblioteka dzieł gospodarskich, naukowych i ludowych jest jeszcze szczupłą i wymaga dość znacznych uzupełnień. Z gazet prenumerowała Dyrekcyja i dziennik polityczny, 3 gazety treści rolniczej i kilka gazet do czytania dla uczniów.

Do nauki i zajęcia uczniów w porze zimowej, a więc wolniejszej, od prac gospodarskich, służy warsztat stolarski i kołodziejski, gdzie uczniowie zajęci bywają naprawą sprzętów gospodarskich, wyrobem koszyków, robieniem modeli i t. p.

Wkońcu nadmienić winniśmy, że ważnym środkiem naukowym jest pracownia lnu i konopi, w której uczniowie przed rozpoczęciem żniw prawie stale byli zajęci i na maszynach i przyrządach ręcznych w wyprawie roślin tych pewnej wprawy pod kierownictwem instruktora już nabrali.

5. Frekwencya uczniów.

Z początkiem roku szkolnego 1904/5 wpisano ogółem 52 uczniów, mianowicie na rok III. 16-tu, na rok II gi 18-tu, na rok I. 18-tu. W ciągu roku 3 uczniów wydalonono, jednego zaś z powodu zaasenterowania uwolniono. Z pozostałych 48 uczniów z końcem roku było 2 synów właścicieli ziemskich, 3 oficyalistów, 34 włościan, 9 synów nauczycieli, księży, rzemieślników i sług.

Obrządku rzymsko-katolickiego było uczniów 30-tu, obrządku greckiego 18. Przygotowanie naukowe posiadało: 40 uczniów szkołę ludową, 5 uczniów niższe klasy gimnazyalne lub realne, 3 szkołę wydziałową.

Według wieku było: w wieku 25 i 26 lat 2-ch, od 20—23 lat 14-stu; w wieku od 18—20 lat 19-stu, w wieku 16—18 lat 13-tu uczniów.

Egzamina końcowe odbyły się w dniach 23. i 24. czerwca b. r. w obecności p. Dra Ignacego Szyszyłowicza, radcy Wydziału krajowego. Na podstawie egzaminu końcowego z uwzględnieniem postępów nauk w czasie 3-letniego pobytu w szkole i praktycznego uzdolnienia do zawodu gospodarczego otrzymało 16-stu następujących uczniów świadectwa ukończenia nauk:

Bregin Grzegorz, Broda Kazimierz, Romanik Michał, Stanio Franciszek z postępem bardzo dobrym;

Bohorski Michał, Pełech Michał. Szcześniuk Elias, Zarucki Michał z postępem dobrym;

Asner Jan, Banat Jan, Czyrnik Stanisław, Kmicikiewicz Wiktor, Kurenda Józef, Partyka Andrzej, Warchomij Jan z postępem dostatecznym;

Kowalczyk Piotr z postępem zaledwie dostatecznym.

Z tych 16-stu uczniów 1 wzięty do wojska, rozpocznie służbę wojskową w październiku, 2-ch ma zamiar wstąpić do Seminarjum nauczycielskiego, 10-ciu otrzymało z polecenia Dyrekcyi posady pomocników gospodarczych przy gospodarstwach większych, 3-ch udało się na razie do domów rodzicielskich.

Z byłych uczniów tutejszej szkoły, o ile wiadomości o nich sięgają, przeważna część znajduje się przy gospodarstwach większych, a stosunkowo mała liczba ich poświęciła się innym zawodom.

6. Sprawy internatu.

Uczniowie pomieszczeni są w głównym budynku na piętrze w trzech salach sypialnych, gdzie również znajduje się infirmarya, czyszczalnia i sale na zbiory

w parterze znajdują się 3 sale naukowe, umywalnia, pomieszkание instruktora, pokój dla ucznia praktykanta i pokój dla sługi szkolnego, nadto kancelarya Dyrekcyi.

W prowadzeniu uczniów w internacie nie zaszły żadne zmiany. Tryb życia zakładowego, podział czasu na zajęcia praktyczne i naukę pozostał niezmiennym.

Koszt wyżywienia 1-go ucznia, wliczając w to płacę i utrzymanie 4 służby kuchennej i piekarni, wynosił przeciętnie 200 koron; koszt ubrania wraz z praniem białizny 90 koron. Razem całkowite utrzymanie 290 kor.

Stan zdrowotny uczniów był ubiegłego roku szkolnego wcale zadowalniający — poważniejszych chorób lub też chorób epidemicznych pomiędzy uczniami nie było.

7. Budynki gospodarcze i szkolne.

W budynkach szkolnych i gospodarczych wewnątrz nie zaszły żadne zmiany, przeprowadzono tylko zwykłe ciągle powtarzające się naprawy konserwacyjne. Zato naprawiono na wszystkich budynkach dachy kryte dachówką, które przez panujące tutaj wichry mocno już uszkodzone były.

Nadmienić tu należy, że brak spichlerza w szkole dotkliwie odczuwać się daje i dzisiaj Dyrekcyja jest w prawdziwym kłopotcie, gdzie i jak pomieścić zboże omłócone.

Również ułożenie chodników około budynków staje się koniecznem, gdyż w porze jesiennej, zimowej i wiosennej, zwłaszcza słotnej przejście nauczycieli i uczniów do stajen staje się utrudnionem.

Wkońcu podnosi Dyrekcyja jeszcze jeden bardzo ważny szczegół, który Wydział krajowy niezawodnie przychylnie w niedługim czasie załatwić raczy, t. j. wybudowanie kaplicy szkolnej. Szczegół ten jako bardzo ważny podnosi Dyrekcyja z powodu zbytniego oddalenia od miasta Krosna.

8. Gospodarstwo szkolne.

Cały obszar gruntów do szkoły należących, wydierżawionych od gminy miasta Krosna, wynosi 54 morgów, czyli 31 ha 20 ar., a w tych:

roli 37 morg. czyli łąk i pastwisk	20 ha 14 ar.
z kulturą wikliny i chmielarnią . . .	4 " 36 "
ogrodu warzywnego szkolnego . . .	— " 54 "
ogrodów warzywnych dla nauczycieli	— " 66 "
dzielnińce i place budowlane . . .	2 " 20 "
pola okazowe doświadczalne i szkółki	
drzew owocowych	1 " 10 "
drogi i nieużytki	1 " 20 "
jak wyżej	31 ha 20 ar.

Całe gospodarstwo rolne dzieli się na 3 odrębne działki. Na każdym działce zaprowadzony będzie w przyszłości osobny płodozmian, co dotychczas było utrudnionem, zwłaszcza wobec dokonanej dopiero w r. 1903 melioracyi gruntów na 20 morgach.

Odrębne te działki są:

a) Pole tak zw. „Widacz“ obejmujące 14 morgów czyli okragło 8 ha.

b) Pole za „Parkanem“ obszaru 7 morgów czyli 4 ha.

c) Pole „Za gościńcem“ obszaru 14 morgów czyli 8 ha, wydierżawione od miasta Krosna w r. 1901 na okres 6-letni z zastrzeżeniem prawem dzierżawy dalszej przy 5% zwwyżce czynszu dzierżawnego. Do tego pola przyłączono 2 morgi pastwiska przed gościńcem wzdłuż drogi dojazdowej.

Każde z tych pól podzielone jest na 8 równych działów.

Łąka zajmująca przestrzeń $1\frac{1}{2}$ ha, poprawiona, o ile się to dało, daje znacznie już lepszy porost traw, potrzebuje jednak dalszych starań, głównie wyrównania i dobrego znawożenia, a zarazem podsiania groszkami i wyczkami.

Pastwisko dawniejsze od strony południowej, obejmujące obecnie $1\frac{1}{2}$ ha, jest bardzo słabe i o ile miejscowe siły na to pozwolą, musi być w ciągu następnego roku w zupełności odnowionem. Część dawnego pastwiska na „Widaczu“, obejmująca przestrzeń około $1\frac{1}{2}$ ha, została zregulowaną w roku 1902 i w niższym położeniu założono kulturę wikliny, w wyższym chmielarnię. Tak kultura wikliny jak i chmielarnia rozwijają się bardzo pomyślnie.

W stanie inwentarza żywego utrzymywanego w gospodarstwie szkolnem, nie zasłży żadne uwagi godne zmiany. Tak samo jak lat poprzednich utrzymywało się 4 konie robocze, z których jedna para jako już bardzo zużyta, nieodpowiednia zatem dla gospodarstwa, zastąpioną być musiała końmi nowymi; 9—10 sztuk krów, 1 buhaja, 1 buhajka i 4—5 sztuk młodzieży, w końcu 4—5 sztuk trzody chlewnej do chowu, która jednakowoż z powodu przekształcenia matek i powtarzających się częstych chorób, już to zaraźliwych, już też rzucania słabowitych prosiąt niemożliwych do wychowu, w przeważnej części wysprzedane być musiały, a po gruntownej dezynfekcyi chlewni nowo zakupionymi zastąpione być muszą.

Bydło utrzymywane w gospodarstwie tutejszem szkolnem jest t. zw. bydło czerwone rasy polskiej. Między temi jest 4 krowy i 1 buhaj własnością komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, dane tutejszej szkole jeszcze w r. 1899, jako bydło stanowiące oborę zarodową. Krowy te stosunkowo są mało mleczne, a nawet tuberkuliczne, dlatego też w przyszłości, mając nader piękny przychówek od krów własnych, dążyć będzie Dyrekcyja do całej własnej obory bydła czerwonego, starając się zarazem utrzymywać bydło możliwie wysoko mleczne.

Wydajność mleka w r. gosp. 1904/5 wynosiła ogółem 26.947 litrów, a więc o 7.184 l. więcej, aniżeli roku poprzedniego.

Z ilości tej sprzedano do Krosna 8.170 l. po 16 groszy, w gospodarstwie dla cieląt i trzody chlewnej pozostało 1.728 l., resztę zaś 17.108 litrów oddano do mleczarni, która prowadzona jest na rachunek kuchni szkolnej.

Rezultaty wydajności mleka krów przez cały rok stale w gospodarstwie utrzymywanych były następujące:

Nazwa krowy	Mleczność	Przeciętna zawartość tłuszczu %	Waga przeciętna krowy
Późna	3.386·5	3·6	500 kg.
Żaba	3.333·5	4·1	490 „
Grażyna	3.175—	3·4	410 „
Koza	2.927—	4·1	445 „
Kalina	2.923·5	3·8	490 „
Danusia	2.599—	4·2	450 „
Sikora	2.463—	4·2	460 „
Sarna	2.397—	4·6	450 „

Pierwiastek t. j. „Maliny“, która z powodu słabości dała 1587·5 l. i „Pięknej“, która za 2 mies. i 7 dni dała 674 l. mleka i sprzedanych krów nieodpowiednich do chowu, t. j. „Baśki“, która za 2 mies., 10 dni dała 496 l. i „Tyroli“, która za 4 mies. i 21 dni dała 985 l. mleka, nie można pod wyżej podane podporządkować.

Z powyższego zestawienia wynika, że:

- Mleczność przeciętna u krowy wynosi 2.900 litrów, w porównaniu do roku ubiegłego o 101 litr więcej.
- Waga przeciętna krowy 460 kg.
- Na 100 kg. żywej wagi wypada mleka 630 litrów.
- Przeciętna zawartość tłuszczu wynosi okragło 4%.

Wynik stanu majątkowego gospodarstwa szkoły rolniczej w Suchodole za rok 1904/5.

Porównanie inwentarzy gospodarczych.

1. Inwentarz żywy.

a) Konie.

Dnia 1. lipca 1904.	Dnia 1. lipca 1905.
Wartość według sprawozdania	1. Koń wałach gniady . . . 300 K
roku ubiegłego . . . . . 800 K	2. „ „ kasztan . . . . . 220 „
Razem . . . 800 K	3. Kłacz „Dereszka“ . . . . . 200 „
	4. „ „ Bułanka“ . . . . . 160 „
	5. Wałach przychowany ciem- no-gniady 3 l. . . . . 350 „
	Razem . . . 1.230 K

b) Bydło.

Wartość bydła według sprawo- zdania roku ubiegłego . . . 3.029·62	1. 10 krów żywej wagi 4.567
Razem . . . 3.029·62	po 40 gr. . . . . 1.826·80
	2. 6 jałówek żywej wagi 1.625
	po 50 gr. . . . . 812·50
	3. 1 buhajek 16 mies. wagi
	338 po 50 gr. . . . . 169—
	4. 2 cieląt wagi 135 po 60 . . . 78—
	5. 1/2 wartości buhaja . . . . . 180—
	Razem . . . 3.066·30

c) Świnie.

Wartość świń według sprawo- zdania roku ubiegłego . . . 612·50	1. 2 lochy matki wagi 390 kg.
Razem . . . 612·50	po 60 . . . . . } 330—
	2. 2 loszki 165 kg. po 60 . . . }
	3. 1 wieprzek 45 kg. po 70 . . . 31·50
	4. 11 prosiąt 2 tygodniowych . . . 66—
	Razem . . . 430·50

2. Inwentarz martwy.

Dnia 1. lipca 1904.	Dnia 1. lipca 1905.
Stan inwentarza martwego . . 4.259·67	Stan inwentarza martwego . . 4.420·15

Zapasy w materiałach.

Dnia 1. lipca 1904.	Dnia 1. lipca 1905.
254 kg. owsa po 14 K . . . K 35·56	200 kg. owsa po 17 . . . . K 37·40
120 „ bobiku po 17 . . . . 20·40	155 „ grochu po 28 . . . . 43·40
8 „ nasienia konopi . . . . 2·40	3.000 „ siana łąk po 4 . . . 120—
30 „ lnu . . . . . 8·40	7.200 „ „ koniczu po 5 . . . 360—
1.460 „ łądyg lnu wymocz. . . 147—	3.897 „ słomy po 3 . . . . . 116·91
2.025 „ ziemniaków po 5 . . . 101·25	1.841 „ kartofli po 4 . . . . . 73·64
13 „ nasion buraków . . . . 5·20	8 „ nasienia konopi . . . . 2·40
46 „ grochu . . . . . 9·20	1.470 „ słomy lnu . . . . . 147—
216 „ wyki po 18 . . . . . 38·88	715 „ pakuł po 15 . . . . . 10·72
1.635 „ siana koniczyny . . . . 98·10	7 „ nas. koniczu po 1·70 . . 11·90
Do przeniesienia . . . K. 466·39	Do przeniesienia . . . 933·37

Z przeniesienia . . . 46639

Z przeniesienia . . . 92337

2.877 kg słomy zakup. po 5 . . . 14385
 37 „ otrąb po 11 407
 300 „ kielków słodowych . . . 33—
 2¹/₂ „ smaru . . . . . —50
 40 „ saletry chilij. . . . . 10—
 600 „ superfosfatu po 16 . . . 96—

Razem . . . 75381

21 kg. nasienia buraków
 po 75 1575
 2 „ nasien. marchwi po 180 . . . 360
 209 „ otrąb po 13 2717
 700 „ superfosfatu po 16 . . . 112—

Razem . . . 108189

Zestawienie obrotu produktów rolnych za r. 1904/5.

Nazwa płodu	Stan ^{1/7} 1904	Zbiór w roku 1904			Doku- piono	Ogó- łem było	R o z c h ó d				Stan ^{1/5} 1905
		ziarna	słomy, siana	głabi			wy- siano	sprzedaz stronom	porach. szkole	skarm.	
	k i l o g r a m y										
Żyto celne . . .	—	10533	—	—	—	10533	1138	6126	3269	—	—
„ poślednie . .	—	43	—	—	—	43	—	—	—	43	—
Pszenica celna .	—	3473	—	—	—	3473	178	1809	1442	44	—
„ poślednia . .	—	105	—	—	—	105	—	25	—	80	—
Jęczmień	—	—	—	—	150	150	140	—	—	10	—
Owies	254	4012	—	—	7500	11766	845	175	69	10457	220
Bobik	120	200	—	—	150	470	190	—	—	280	—
Bób	—	44	—	—	—	44	—	—	—	44	—
Groch	46	—	—	—	650	696	396	—	145	—	155
Wyka	216	—	—	—	150	366	366	—	—	—	—
Koński zab . . .	—	—	—	—	70	70	70	—	—	—	—
Siano łąkowe . .	—	—	6000	—	6259	12259	—	—	—	9259	3000
„ konicz	1635	—	19700	—	—	21335	—	—	—	14135	7200
„ mieszanka . .	—	—	20000	—	—	2000	—	—	—	2000	—
Pasze zielone . .	—	—	—	81766	—	81766	—	—	—	81766	—
Słoma	2877	—	42451	—	5050	50378	—	—	—	46481	3897
Kartofle	2025	—	—	23206	340	25571	5149	—	13192	5139	1841
Buraki	—	—	—	29500	—	29500	—	—	—	29500	—
Siemię lniane . .	30	84	—	—	—	114	—	114	—	—	—
„ konopne . . .	8	—	—	—	—	8	—	—	—	—	8
Len, łodyg wymocz.	1470	—	385	—	—	1855	—	prze- robiono 385	—	—	1470
Nasienie konicz.	—	—	—	—	130	130	123	—	—	—	7
„ traw	—	—	—	—	40	40	40	—	—	—	—

Nazwa płodu	Stan 1904	Zbiór w roku 1904			Doku- piono	Ogół- m było	R o z c h ó d				Stan 1905
		ziarna	słomy- siana	głabi			wy- siano	sprzedaż stronom	porach. szkole	skarm.	
k i l c g r a m y											
Nasienie buraków	13	—	—	—	48	61	40	—	—	—	21
„ marchwi	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2
Chmiel	—	—	31	—	—	31	—	31	—	—	—
Kapusta	—	—	—	kopy 257 ¹ / ₂	—	kopy 257 ¹ / ₂	—	210	47 ¹ / ₂	—	—
Otręby , ...	37	—	—	—	6800	6837	—	—	—	6628	209
Kiełki słodowe .	300	—	—	—	—	300	—	—	—	300	—
Makuch lniany .	—	—	—	—	2328	2328	—	—	—	2328	—
Sól , ...	—	—	—	—	50	50	—	—	—	50	—
Saletra chilij. .	40	—	—	—	200	240	240	—	—	—	—
Superfosfat . .	600	—	—	—	1000	1600	900	—	—	—	700

Obroty bieżące w roku 1904/5.

Rachunek produkcji zwierzęcej.

Dochody.

a) konie robocze:

Rozchody.

Gotówką:

Gotówką:

Zarobek postronny . . . . . 37.—
Sprzedaż 2 koni starych . . . 137.28

Robota rymarska 170.80
„ kowalska 98.72
Lekarstwa . . . . . —.75
Kupno koni 435.69
Stanowienie klaczy 9.50
Strychulce 8.24
Wydatki przy sprzedaży konia . . . . . 2.—
Oświetlenie 14.52
Owsa 2305 kg. 359.96
Siana łąk. 6259 kg. 754.47
Otrąb 37 kg. 4.07
Soli kg. 0.55

Porachunkiem:

Za dostawę węgla i drzewa dla
kuchni . . . . . 170.—

Porachunkiem:

We własnym gospodarstwie:
Roboczych dni parokonnych . . . 360.—
Produkcya nawozu . . . 350 q —

Praca uczniów . . . . . 48.—

Z własnego gospodarstwa:

Owsa . . . . . 3167 kg.
Siana łąk. . . . . 886 „
Siana konicz. . . . . 3586 „
Mieszanek . . . . . 424 „
Poślad żyto . . . . . 43 „
Słomy . . . . . 5495 „
Bobiku. . . . . 44 „
Słomy na ściółkę. . . 3650 „

Razem . . . 344.28

Razem . . . 1907.27

Dochody: b) konie administracyjne: Rozchody:

pasza spożyta:

2434 kg. owsa	374·99
3335 " siana kon.	282·15
1035 " " łąk.	76·20
2015 " słomy	95·56
80 $\frac{1}{2}$ " makuchu	11·27

Razem . . . 840·17

c) Bydło rogate.

Gotówką	
Sprzedaż 3 jałówek	530·—
" 4 cieląt	116·—
Skokowe	75·—
Internat w Krośnie 8110 litr. mleka po 16 gr.	1297·60
Porachunkiem szkole:	
17108·5 l. mleka	1932·84
We własnem gospodarstwie:	
Wyprodukowano nawozu 3500 q	
Razem . . .	3951·44

Gotówką	
2546 kg. owsa	397·65
5050 " słomy	338·35
88·5 " bobiku	15·04
5368·5 " otrąb.	709·46
44 " soli	4·44
1897 " makuchu	266·54
300 " kiełków	33·—
Sprowadzenie 2 krów	23·80
Przybory stajenne	17·90
Leczenie krów	40·20
Ścierki i powązki	4·72
Mączka kostna	15·86

Porachunkiem:

Oświetlenie	27·84
Z mlecz. mleka chud. 1044 $\frac{1}{2}$ l.	48·60
Praca uczniów przy obsłudze	120·—

Z własnego gospodarstwa:

1079 kg. siana łąkowego	—·—
7214 " " koniczu	—·—
1576 " mięszanki	—·—
5501 " słomy	—·—
29500 " buraków	—·—
81766 " paszy zielonej	—·—
1228 $\frac{1}{2}$ " litrów mleka peł.	—·—
16710 " słomy na ściółkę	—·—

Razem . . . 2063·40

d) Świnie.

Gotówką:	
Sprzedano 3 lochy	390·—
" 1 loszkę	86·—
" 3 wieprzki	182·—
" 9 prosiąt	107·—
Porachunkiem szkole:	
140·35 kg. mięsa	137·95
We własnem gospodarstwie:	
Wyprodukowano nawozu 300 q	
Razem . . .	902·95

Gotówką:	
Mączka kostna	10·—
5 kg. owsa	0·77
191·5 " bobiku	32·55
1222·5 " otrąb	161·37
1 " soli	0·11
350 " makuchu	49·26
Stanowienie, paszp., kastr. itp.	13·38
250 kg. ziemniaków	6·25
Naprawy i dorobienie koryt	17·—
Zabicie 2 świń	8·40

Porachunkiem:

Za nabiał kuchni	9·86
Światło i opał	38·64
Praca uczniów przy obsł.	48·—

Z własnego gospodarstwa:

8057 kg. słomy na ściółkę	—·—
5139 " ziemniaków	—·—

Razem . . . 395·59

Dochody:		e) Kury.	Rozchody:	
Stan 1. lipca:		Kupno 10 kur i 1 koguta	33	74
8 kur i 2 koguty po 4 K	40—	1 kogut i gniazdo	25	49
Za sprzedany drób	29 70	1 „	7	33
Porachunkiem szkole:		Kapłnienie	5	10
204 sztuk jaj		We własnem gospodarstwie:		
Razem		16 61	Karma, różne odpadki	— —
		86 31	Razem	71 66

2. Rachunek produkcji roślinnej.

175 kg. owsa	28—	za nasiona i nawozy sztuczne	1204	68
1809 „ pszenicy	309—	czynsz dzierżawy za pole	1462	—
6126 „ żyta	829 80	ubezpieczenie pól od gradu		
210 kóp kapusty	456 40	i ognia	105	82
31 kg. chmielu	74 40	naprawy sprzętów i dokupno		
wiklina	62 04	nowych oraz tyki	809	45
nasienie lnu i włókno	92 34	robocizna	275	95
25 kg. pośladów	4—	93 3 m. płótna na siatki do		
za drzewa	60 26	chmielu	83	70
za warzywa	4 60	za plewy i odpadki lniane	66	75
zarobek uczniów przy przer.		inlewo zboża	19	03
obcego lnu	76 27	dowóz kapusty na kolej	7	20
Porachunkiem szkole:		Porachunkiem:		
3269 kg. żyta	382 56	Praca uczniów 36 po 24—	864	—
1442 „ pszenicy	176 85			
69 „ owsa	10 89			
145 „ grochu	37 70			
13192 „ ziemniaków	648 03			
47 1/2 kopy kapusty	86 04			
jarzyny	12—			
zwrot za karmę koni administr.	840 17			
Razem			4898	58

Zestawienie.

	Dochody		Rozchody	
	K.	g.	K.	g.
I. Stan inwentarza żywego:				
a) konie robocze	1.230	—	800	—
b) krowy	3.066	30	3.029	62
c) świnie	430	50	612	50
II. Stan inwentarza martwego	4.420	15	4.259	67
III. Zapasy w płodach i produktach rolnych	1.081	89	753	81
A. Rachunek produkcji zwierzęcej:				
a) konie robocze	344	28	1.907	27
b) krowy	3.951	44	2.063	40
c) świnie	902	95	395	59
d) kury	86	31	71	66
B. Rachunek produkcji roślinnej łącznie z czynszem dzierżawnym	4.206	76	4.898	58
Razem	19.720	58	18.792	10
Czysty zysk zatem wynosi	928 koron 48 groszy			

Kronika szkoły.

W dniu 25-go lutego 1905 zmarł kierownik szkoły ś. p. Edmund Bielski. Zmarły był poprzednio nauczycielem w szkole Czernichowskiej, pracował przez pewien czas jako nauczyciel wędrowny, kierował niższą szkołą rolniczą w Kobiernicach, a w r. 1898 objął kierownictwo szkoły rolniczej w Suchodole.

O zmianach w składzie grona nauczycielskiego w r. 1904/5 wspomniała już Dyrekcyja na innem miejscu sprawozdania.

W ciągu roku zwiedzali szkołę J. W. Radca dworu Władysław Struszkiewicz, Radca Wydziału krajowego Dr. Ignacy Szyszyłowicz kilkakrotnie, również opiekun szkoły W. P. Waleryan Stawiarski.

Wkońcu zaznacza Dyrekcyja, że okoliczni gospodarze i włościanie zwracali się także w ubiegłym roku do szkoły w różnych sprawach o poradę, a grono nauczycieli służyło zgłaszającym się najchętniej fachowymi informacjami i pouczeniami.

Kierownik zakładu uczestniczył w kursie kontroli mleczności, urządzonym przez c. k. Ministerstwo rolnictwa w Gross-Enzersdorf pod Wiedniem w listopadzie 1904 r.

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Suchodole.

Suchodół, dnia 28. sierpnia 1906.

Przemysław Cholewa, w. r.